

Meertaligheid en thuistalen in schakelklassen

Over de attitudes ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen binnen schakelklassen voor het middelbaar onderwijs.

Nina Lijntje Nijkamp (5866332)
BA Taalwetenschap
Universiteit Utrecht

Begeleider en eerste lezer: Sterre Leufkens
Tweede lezer: Roberta D'Alessandro

Samenvatting

Eentaligheid wordt opgelegd aan meertalige scholieren, maar er is nog weinig bekend is over hoe dat wordt gedaan (Agirdag, 2010). Deze scriptie probeert daar meer duiding aan te geven aan de hand van de onderzoeksvraag:

“Wat zijn de verschillen in attitude ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen van een schakelklas op een voornamelijk Nederlandstalige middelbare school (Kopklas Amsterdam) en een schakelklas op een internationale middelbare school (DENISE)?”

Attitudes zijn hierbij automatische evaluaties van objecten waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen expliciete attitudes (beleid van de schakelklassen) en impliciete attitudes (praktijk van de schakelklassen). Het onderzoek is uitgevoerd in schakelklassen omdat meertaligheid daar per definitie een grote rol speelt.

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn er twee semigestructureerde interviews uitgevoerd met docenten van de schakelklassen van Kopklas Amsterdam en DENISE. Uit de antwoorden op de interviews is gebleken dat Kopklas Amsterdam een negatieve attitude ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de klas heeft. DENISE heeft een positieve attitude ten opzichte van meertaligheid en thuistalen in de klas, de impliciete attitude blijft onzeker omdat er nog veranderingen worden doorgevoerd in het curriculum. Op basis hiervan wordt aanbevolen dit onderzoek over een aantal jaar nogmaals uit te voeren om uit te vinden of de veranderingen ook echt zijn doorgevoerd. Eventueel ander vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de discrepantie tussen het gebruik van Engels en de thuistaal in de klas bij groepsopdrachten en op de discrepantie tussen de hoeveelheid straffen die de leerlingen zeggen te krijgen voor het gebruik van de thuistaal en die docenten zeggen te geven voor het gebruik van de thuistaal.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
1. Inleiding.....	3
2. Theoretisch Kader.....	5
2.1 Attitude.....	5
2.2 Meertaligheid en tweedetaalverwerving.....	6
2.2.1 Voordelen meertaligheid.....	6
2.2.2 Thuistalen.....	6
2.2.3 Onderwijs.....	7
2.3 Paradox van meertaligheid.....	9
3. Onderzoeksvragen.....	10
4. Methode.....	12
4.1 De schakelklassen.....	12
4.2 Methode.....	12
4.3 Methode van data-analyse.....	13
4.4 Validiteit en betrouwbaarheid.....	13
5. Resultaten.....	14
5.1 Meertaligheid en thuistalen in de klas.....	14
5.1.1 Taalbeleid.....	14
5.1.2 Meertaligheid in praktijk.....	15
5.2 Positief en veilig leerklimaat.....	17
5.3 Omgang met de ouders.....	17
5.3.1 Gebruik thuistalen thuis.....	17
5.3.2 Gesprekken en brieven.....	18
6. Discussie en conclusie.....	19
6.1 Discussie.....	19
6.2 Conclusie.....	22
7. Referenties.....	23
Bijlagen.....	25
Bijlage A: Interviewvragen.....	25
Bijlage B: Transcriptie interview Kopklas.....	27
Bijlage C: Transcriptie interview DENISE.....	34
Bijlage D: Codeboom.....	39

1. Inleiding

De grootste uitdaging van ons onderwijssysteem is wellicht omgaan met diversiteit in scholen. Onderwijs is bedoeld om kinderen en jongeren de kans te bieden om de competenties te ontwikkelen die ze nodig hebben om succesvol in de samenleving te functioneren. Meertaligheid wordt gezien als een probleem, waardoor meertalige kinderen minder kansen krijgen dan eentalige. Daarnaast krijgt sommige meertaligheid (westerse) een hogere waarde dan andere meertaligheid (niet-westerse). Wanneer de (taal)diversiteit wel benut wordt zorgt dat voor gelijke kansen in het onderwijs (Sierens & van Avermaet, 2010).

Agirdag (2010) stelt dat een aantal empirische onderzoeken laat zien dat er, ook in het onderwijs, voordelen verbonden zijn aan meertalig zijn (zie 2.2.1). Leerlingen die zowel de thuistaal als de schooltaal goed beheersen overtreffen hun eentalige medeleerlingen in academische prestatie. Toch accepteren veel scholen het gebruik van andere talen in het klaslokaal of op het schoolplein niet. Er is weinig bekend over hoe eentaligheid opgelegd wordt aan leerlingen binnen de school. Dit onderzoek probeert de vraag te beantwoorden of er verschil bestaat in attitudes tegenover meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de klas tussen twee schakelklassen van verschillende scholen. De scholen verschillen van elkaar. Een van de schakelklassen heeft een internationaal karakter en meer westerse meertaligheid. De andere schakelklas is ~~voor reguliere~~voor reguliere middelbare scholen en heeft meer niet-westerse meertaligheid. Met dit onderzoek zal ook meer duiding gegeven worden aan hoe de eentaligheid wordt opgelegd aan meertalige leerlingen op school.

In de volgende hoofdstukken zal ik allereerst de bestaande literatuur bespreken (hoofdstuk 2). Vervolgens zal ik in hoofdstuk 3 de onderzoeksvragen presenteren. Hoofdstuk 4 bevat een beschrijving van de onderzoeksmethode en van de twee aanbieders van de schakelklassen waarmee ik interviews heb gehouden in het kader van deze scriptie. In hoofdstuk 5 en 6 worden respectievelijk de resultaten besproken en een discussie geformuleerd in relatie tot de bestaande literatuur. De scriptie eindigt met conclusies en aanbevelingen voor vervolgonderzoek (hoofdstuk 7).

Er zijn een aantal begrippen die afgebakend moeten worden om onduidelijkheid te voorkomen.

- Dit onderzoek zal voor de definitie van **meertaligheid** de definitie van Nortier (2009) aanhouden. Sprekers zijn twee- of meertalig wanneer zij “in het dagelijks leven meer dan één taal zinvol en vloeiend gebruiken in de daarvoor geëigende omstandigheden” (Nortier, 2009, p. 16).
- In deze scriptie zal het begrip **thuistaal** worden aangehouden in plaats van eerste taal of moedertaal. Eerste taal impliceert namelijk dat er eerst één taal verworven moet worden voordat een andere taal erbij kan komen, terwijl er ook vaak sprake is van simultane taalverwerving.

Cornips (2012) stelt dat de metafoor ‘moedertaal’ impliciet de opvatting weergeeft dat personen slechts één taal perfect kunnen beheersen en gebruiken en dat kinderen primair de taal van hun moeder leren.

- **Schakelklassen** zijn klassen waar leerlingen met een taalachterstand een jaar lang intensief taalonderwijs kunnen volgen. In de voltijd schakelklas volgen de leerlingen alle reguliere vakken, maar wordt extra aandacht besteed aan de Nederlandse taal. Schakelklassen zijn niet bedoeld voor leerlingen met leer- of gedragsproblemen, maar voor leerlingen met een gemiddeld leervermogen die alleen door problemen met het Nederlands geen hoger niveau kunnen bereiken. Of een leerling in een schakelklas terecht komt wordt bepaald door toets scores (Nortier, 2009).
- Iemand heeft een **taalachterstand** wanneer een persoon zich niet goed weet te redden in de samenleving door een achterstand in het talig functioneren. Een **symbolische taalachterstand** slaat niet op het functioneren in de samenleving maar op het functioneren op school. Een kind heeft in dit perspectief een taalachterstand wanneer de taalvaardigheid van het Nederlands zo laag is dat het kind niet tot leren komt en met schoolresultaten achteropraakt. Ook bij eentalige kinderen bestaat veel variatie in taalvaardigheid en kan er symbolische taalachterstand optreden (Cornips, 2012). Wanneer in dit onderzoek gesproken wordt over *taalachterstand* wordt symbolische taalachterstand bedoeld.

2. Theoretisch Kader

2.1 Attitude

Elk individu vormt attitudes op basis van een evaluatie over een bepaald object. Dit is een automatisch proces (Ajzen, 2001). Een attitude wordt gedefinieerd als: een psychologische neiging om een eenheid te evalueren op een positieve of negatieve manier (Eagly & Chaiken, 2007). Attitudes kunnen veranderen en iemand kan meerdere attitudes over één object hebben. Wanneer er meerdere attitudes tegelijkertijd worden geactiveerd zal er vaak sprake zijn van een impliciete en een expliciete attitude. Wanneer een attitude vaker wordt geactiveerd zal deze sterker worden (Ajzen, 2001). Op het moment dat er meerdere attitudes tegelijkertijd geactiveerd zijn kan er tegenstrijdigheid optreden. Dit kan het resultaat zijn van tegelijkertijd geactiveerde attitudes of een conflict tussen cognitie (impliciet) en affect (expliciet). Deze tegenstrijdigheid kan beoordeling en gedrag beïnvloeden. Men krijgt vaak ook minder vertrouwen in zijn of haar eigen attitude (Ajzen, 2001). Attitudes kunnen gedrag voorspellen. Positieve attitudes zorgen vaak voor toenadering, terwijl negatieve attitudes vaak zorgen voor het uit de weg gaan van een object (Orbell, Hodgkins & Sheeran, 1997). In dit onderzoek is de expliciete attitude het beleid van de scholen en de impliciete attitude de praktijk.

Karabenick & Noda (2004) hebben een onderzoek uitgevoerd naar de attitudes van docenten van leerders van het Engels (ELL) in de Verenigde Staten. Dit hebben ze gedaan doormiddel van een enquête. De resultaten van dit onderzoek laten bijvoorbeeld zien dat docenten van ELL die positieve attitudes hadden tegenover de ELL:

- Geloven dat de vaardigheid van de thuistaal schoolprestaties bevordert en het leren van de tweede taal niet belemmert;
- Geloven dat het gebruik van de thuistaal in de klas niet in de weg zal zitten bij het leren van het Engels;
- Minder negatieve denkbeelden hebben over meertalig onderwijs;
- Geloven dat meertaligheid voordelen heeft;
- Geloven dat ouders hun kinderen Engels wilden laten leren en net zo begaan zijn als ouders van non-ELL;
- Minder neigden naar prestatiegericht onderwijs en meer naar onderwijstechnieken die helpen bij de beheersing van de taal.

Vooraf het laatste resultaat laat zien dat de attitude van de docenten het gedrag in de klas kan beïnvloeden. Ook laten de resultaten van dit onderzoek zien dat positieve attitudes over meertaligheid zorgen voor toenadering naar meertalig onderwijs.

2.2 Meertaligheid en tweedetaalverwerving

2.2.1 Voordelen meertaligheid

Over meertaligheid bestaan veel negatieve attitudes. Nortier (2009) geeft een voorbeeld van een docent die de concentratieproblemen van een van de leerlingen afschuift op de meertaligheid: het zou beter zijn als hij maar met één taal in aanraking kwam. Maar onderzoekers hebben ook laten zien dat er voordelen zitten aan het spreken van meerdere talen.

Het brein van tweetalige kinderen ontwikkelt zich bijvoorbeeld anders dan het brein van eentalige kinderen (Cornips, 2012). Tweetalige kinderen zijn niet minder intelligent dan eentalige kinderen en wanneer beide talen goed beheerst worden hebben sommige tweetalige kinderen zelfs een kleine voorsprong in de intelligentie (Nortier, 2009). Tweetalige kinderen hebben vaak een hoger meta-linguïstisch bewustzijn, ze kunnen afstand nemen van hun eigen taal en er van buitenaf naar kijken. Ze zijn in staat de twee talen van elkaar te scheiden en in de juiste situatie de juiste taal te gebruiken. Meertalige kinderen zijn zich ook eerder bewust van de arbitraire relatie tussen woord en betekenis (Nortier, 2009). Muysken & Kuiken (2009) betogen daarnaast dat meertaligheid leidt tot een grotere mate van cognitieve flexibiliteit: kennis die wordt opgedaan in de ene taal zou kunnen worden overgedragen naar de andere taal. Meertaligheid vanaf de vroege jeugd heeft ook een vertragende werking op dementie laten Bialystok, Craik & Freedman (2007) zien.

Agirdag (2019) stelt dat meertaligheid ook vanuit sociologische perspectieven een positieve invloed kan hebben op het kind. Dit is vooral het geval bij minderheden. De kennis en het behoud van de thuistaal kan dienen als multicultureel kapitaal. Ook kan het gebruiken van meertaligheid het gevoel van eigenwaarde en betrokkenheid van immigranten verhogen (Muysken & Kuiken, 2009).

Ook op latere leeftijd kan meertaligheid nog voordelen bieden. Zo verdienen meertalige immigranten meer dan eentalige immigranten, die alleen nog de dominante taal spreken (Agirdag, 2019). Tenslotte kan een meertalige bevolking bijdragen aan het versterken van banden tussen landen onderling (Muysken & Kuiken, 2009).

2.2.2 Thuistalen

Taalkeuzes binnen meertalige huishoudens hangen samen met generatie, leeftijd en de rol die iemand speelt binnen het gezin. Ouders en kinderen spreken vaak de minderheidstaal (in deze context: alle andere talen dan het Nederlands) met elkaar, terwijl kinderen onderling de meerderheidstaal (Nederlands) praten (Cornips, 2012). Cummins (in Nortier, 2009) laat zien dat het heel belangrijk is dat kinderen al voor ze naar school gaan in aanraking komen met de instructietaal (de taal die op school gesproken wordt), maar de instructietaal mag niet in plaats van de thuistaal komen als dat de taal is waarin de ouders zich het

beste kunnen uiten. Muysken & Kuiken (2009) stellen dat voor de cognitieve ontwikkeling van kinderen het soort taalgebruik dat de ouders aanbieden belangrijker is dan welke taal de ouders aanbieden. Ouders moeten een rijk taalaanbod kunnen aanbieden, en dit kunnen ze alleen doen in een taal die zijzelf volledig beheersen. Wanneer ouders de meerderheidstaal nog niet goed spreken, maar deze wel met hun kinderen spreken, bestaat er een risico dat kinderen een onvolledig taalaanbod krijgen en dat kinderen fouten van hun ouders gaan overnemen (Kuiken, 2012).

Kuiken (2012) geeft een voorbeeld van een gezin dat vanuit Nederland naar Noorwegen verhuist. Dat gezin zal niet onmiddellijk Noors gaan praten met elkaar. Er is altijd Nederlands gesproken thuis, de gezinsleden voelen zich er prettig bij, kunnen zich in het Nederlands uiten en vaak is het de (enige) taal waarmee ze met de rest van de familie kunnen spreken.

2.2.3 Onderwijs

2.2.3.2 *Het gebruik van meertaligheid en thuistalen in de klas*

Bultynck & Sierens (in Heyerick, 2008) en Gielen & İşçi (2015) stellen dat leren het beste kan plaatsvinden binnen een krachtige leeromgeving. Hiervoor zijn drie elementen cruciaal:

- Een positief, veilig leerklimaat
- Het doen van betekenisvolle taken (bij opdrachten worden talige en culturele kapitaalmiddelen ingezet om een motiverend en relevant doel te bereiken)
- Ondersteuning door leerkracht en medeleerlingen

Ten aanzien van meertaligheid kan de krachtige leeromgeving als volgt worden uitgewerkt. Een positieve houding van leerkrachten ten opzichte van thuistalen vormt de eerste voorwaarde voor een veilig leerklimaat. Door de thuistaal te gebruiken bij het uitvoeren van opdrachten wordt de opdracht ook betekenisvoller (Bultynck & Sierens, in Heyerick, 2008).

Toch is het zo dat veel onderwijssystemen nog volledig eentalig zijn: de instructie van de reguliere vakken gaat volledig in het Nederlands (Agirdag, 2019; Van Avermaet, 2015). Veel docenten doen dit onder andere omdat ze ervan overtuigd zijn dat blootstelling aan de thuistaal van de leerlingen niet goed zou zijn voor de voortgang van de leerlingen: het zou de ontwikkeling van het Nederlands tegenwerken. Door deze heersende opvatting geldt er vaak een verbod op het spreken van de thuistaal in de klas. Daarnaast gelden er zelfs soms straffen voor het spreken van de thuistaal op school (Agirdag, 2019). Dit zou kunnen resulteren in schaamte van leerlingen voor hun thuistaal (Agirdag, 2019). Deze schaamte heeft tot gevolg dat leerlingen zich minder thuis voelen op school, zich minder veilig voelen op school en minder gaan geloven in hun kansen voor de toekomst. Hierdoor gaan kinderen ook minder presteren op school en resulteert het straffen voor het gebruik van de thuistaal op school indirect in een mindere vaardigheid van het Nederlands (Agirdag, 2017). Agirdag (2017) geeft hierbij als kanttekening

dat leerlingen vaker aangeven gestraft te worden voor het gebruik van de thuistaal op school dan dat docenten aangeven te straffen. Op basis van de genoemde voordelen voor het gebruiken van de thuistaal op school kan worden gesteld dat door het verbieden van de thuistaal op school leerlingen eigenlijk leerkansen worden ontnomen.

Van Avermaet (2015) beschrijft dat er in deze tijd veel gesproken wordt over diversiteit in het klaslokaal, maar dat deze diversiteit vergeten lijkt te worden in het taalonderwijs, terwijl het gebruik van de talige diversiteit wel heel erg zou kunnen bijdragen aan de zelfverzekerdheid en het welbevinden van de leerlingen. Verder betoogt van Avermaet (2015) dat meertaligheid zou moeten worden ingezet als kapitaal om onderwijs- en ontwikkelingskansen te verhogen. Het belangrijkste is dat de talige diversiteit niet wordt gezien als een probleem maar als een meerwaarde, en dat die benut wordt zodat alle leerlingen maximale kansen krijgen.

Sierens en van Avermaet (2010) stellen drie strategieën voor om om te gaan met taaldiversiteit op school:

- Het vormen van een constructief en open taalbeleid waarbij alle talen welkom zijn.
- Talensensibilisering: leerlingen een positieve attitude laten ontwikkelen tegenover alle talen.
- Functioneel veeltalig leren: meertaligheid in de klas benutten door bijvoorbeeld de thuistaal te gebruiken als steiger en de kinderen elkaar te laten helpen in de thuistaal.

In dit onderzoek zal ik proberen te achterhalen hoe binnen de twee schakelklassen voor een positief en veilig leerklimaat gezorgd wordt en of hiervoor het meertalige kapitaal en de diversiteit die in de klas aanwezig is wordt benut.

2.2.3.3 Omgang met de ouders

Voor een succesvolle start in het onderwijs is ouderbetrokkenheid belangrijk (Hermans, 2016). Vooral de betrokkenheid die ouders thuis kunnen bieden lijkt relevant voor een succesvolle onderwijsloopbaan. Hiervoor is goed contact van leerkrachten met ouders nodig. Ouders moeten zicht krijgen op wat een kind leert op school en hoe het zich ontwikkelt zodat ze het kind adequaat kunnen ondersteunen. Het is echter lastig om bepaalde groepen ouders te betrekken bij school, bijvoorbeeld omdat de communicatie moeizaam verloopt. Vaak zijn de ouders het Nederlands nog niet genoeg machtig. Hierdoor zijn zij ook niet altijd op de hoogte van bijeenkomsten en voorlichtingsavonden, en wanneer ze deze wel bijwonen kunnen ze deze soms niet goed volgen.

Er zijn een aantal factoren die bijdragen aan goed contact tussen ouders en school:

- Inzetten op gedeelde verantwoordelijkheid van school en ouders bij de ontwikkeling van het kind.
- (H)erkenning bij leerkrachten van de bijdrage die ouders thuis leveren.
- Goede informatie van de leerkracht aan de ouders over de vorderingen van het kind en over activiteiten op school.

- Communicatie vanuit school moet aansluiten op behoeften en mogelijkheden van ouders. Dit zou bijvoorbeeld gedaan kunnen worden door een jaarlijks welkomstgesprek, het inzetten van ouderconsulenten/ambassadeurs, persoonlijk aanspreken van ouders, rapport- of voortgangsgespreken, inloopmogelijkheden, ouderavonden op eigen leslocatie en het clusteren van ouders per taalgroep (Hermans, 2016).

2.3 Paradox van meertaligheid

Agirdag (2010; 2015) stelt dat het opvalt dat er een scheiding bestaat tussen ‘goede’ en ‘slechte’ meertaligheid, in hoe er naar meertaligheid wordt gekeken wordt. Dit wordt ook wel de *paradox van meertaligheid* genoemd. Dit houdt in dat bijvoorbeeld meertaligheid vanuit het Engels en Frans als verrijkend wordt gezien, terwijl meertaligheid vanuit het Arabisch of Turks als beperkend wordt gezien (Cornips, 2012). Sierens & van Avermaet (2010) schrijven ook over deze scheiding. Zij observeren dat het leren van westerse talen wordt aangemoedigd, terwijl de meertaligheid van niet-westerse allochtone kinderen vaak gezien wordt als hindernis voor succes op school. Er wordt dus aan de hand van de thuistaal gemeten of de meertaligheid ‘nuttig’ is (Cornips, 2012).

In het onderwijs komt deze paradox bijvoorbeeld tot uitdrukking in de grote hoeveelheid basisscholen die Engels aanbieden, terwijl er geen enkele basisschool Turks aanbiedt als taal (Cornips, 2012). Meertalig onderwijs wordt vooral ondersteund wanneer het gaat om Nederlands-Engels. In bijna alle andere gevallen wordt de meertaligheid gezien als veroorzaker van de schoolproblemen en als iets wat het leren van het Nederlands in de weg zou staan (Nortier, 2009). Jongeren worden door ouders en scholen aangemoedigd veel talen te leren, bijvoorbeeld door te oefenen met vrienden op vakantie, maar de meertaligheid van allochtone jongeren wordt vaak gezien als obstakel, als handicap voor het schoolsucces (Van Avermaet, 2015).

Vanuit Bourdieu’s theorie over taaldominantie (in Agirdag, 2010) zou gesteld kunnen worden dat er een verschil zit in de attitude, en de *practices* de manier waarop de attitude wordt uitgevoerd. Er zijn drie vormen van practices: bij doxa wordt de eentaligheid in de dominante taal wordt door alle partijen geaccepteerd, bij orthodoxe praktijken wordt er vanuit de dominante taalgroep eentaligheid opgelegd en bij heterodoxe praktijken zal de gedomineerde groep de eentalige praktijken proberen tegen te gaan.

Onderzoek van Agirdag (2010) laat zien dat in Vlaanderen een ideologie van eentaligheid vooral wordt opgelegd door docenten, maar ook juist door sprekers van de minderheidstaal, namelijk de meertalige leerlingen zelf.

Op basis van de genoemde literatuur zou gesteld kunnen worden dat attitudes van scholen met veel ‘westerse’ meertaligheid positiever zullen zijn dan scholen met meer ‘niet westerse’ meertaligheid. Om dit te toetsen zullen scholen van beide types worden vergeleken.

3. Onderzoeksvragen

In het theoretisch kader is beschreven dat er voordelen kunnen worden behaald met de meertaligheid van leerlingen en het gebruik van thuistalen bij het leren van het Nederlands. Daarnaast blijkt dat attitudes ten opzichte van meertaligheid en thuistalen heel erg verschillen tussen wetenschappers en docenten, ook onderling. Scholen lijken vaak nog geen gebruik te maken van het meertalige kapitaal van de leerlingen, of ze bestraffen die meertaligheid zelfs.

Agirdag (2010) stelt dat eentaligheid wordt opgelegd aan meertalige kinderen op scholen maar dat er nog weinig bekend is over hoe dat wordt gedaan. Dit onderzoek wil een beeld schetsen van het beleid en de praktijk van scholen met een meertalig karakter en onderzoeken hoe bestuurders en docenten van de schakelklassen tegenover meertaligheid en het gebruik van thuistalen binnen de klassen staan. Dit onderzoek wordt uitgevoerd bij (docenten van) schakelklassen, omdat meertaligheid daar per definitie een grote rol speelt.

De volgende hoofdvraag staat centraal:

Wat zijn de verschillen in attitude ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen van een schakelklas op een voornamelijk Nederlandstalige middelbare school (Kopklas Amsterdam) en een schakelklas op een internationale middelbare school (DENISE)?

Om een volledig beeld te kunnen schetsen en de hoofdvraag zo goed mogelijk te beantwoorden zijn er een aantal deelvragen opgesteld:

- *Is er een verschil tussen het beleid en de praktijk met betrekking tot meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de schakelklas van Kopklas Amsterdam?*
- *Wat zijn de attitudes ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistaal binnen de schakelklas van Kopklas Amsterdam?*
- *Is er een verschil tussen het beleid en de praktijk met betrekking tot meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de schakelklas van DENISE?*
- *Wat zijn de attitudes ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistaal binnen de schakelklas van DENISE?*

Op basis van Bourdieu's theorie over taaldominantie (in Agirdag, 2010) en Agirdag (2010; 2015) kan de **hypothese** geformuleerd worden dat de expliciete attitude tegenover meertaligheid en het gebruik van thuistalen binnen de klas hetzelfde zal zijn voor de twee schakelklassen, terwijl de praktijk

waarschijnlijk zal verschillen. Kopklas Amsterdam zal naar verwachting een meer orthodox beleid hanteren tegenover meertaligheid en het gebruik van thuishalen in de klas dan DENISE. Dit komt doordat DENISE een internationale basishouding heeft en omdat er meer kinderen met ‘westerse’ thuishalen op de internationale school zitten dan in de schakelklas van de reguliere middelbare school. Op basis van de paradox van meertaligheid kunnen we verwachten dat de meertaligheid binnen de schakelklas van Kopklas Amsterdam eerder wordt gezien als hindernis terwijl de meertaligheid van DENISE gezien wordt als voordelig.

4. Methode

4.1 De schakelklassen

Kopklas Amsterdam is een bijzondere manier van onderwijs, waarbij leerlingen die een achterstand hebben op taalgebied maar die verder intelligent genoeg zijn binnen de kopklas een jaar lang werken aan hun Nederlands, om daarna naar regulier middelbaar onderwijs te kunnen (Kopklas Amsterdam, z.d.-b). De meeste leerlingen van Kopklas Amsterdam zijn in Nederland geboren. Voorheen werden er alleen meertalige leerlingen aangenomen maar in de laatste aantal jaren is dat veranderd omdat er ook leerlingen zijn die geen goed onderwijs hebben gehad en daardoor een achterstand hebben opgelopen. Er zitten dus ook niet meertalige kinderen in de klas. De nationaliteiten die dit jaar in de kopklas zitten zijn: Ecuadoraans, Jemenitisch, Lets, Braziliaans, Roemeens, Turks, Pakistaans, Oekraïens, Indiaas, Marokkaans (bijlage B). Kopklas Amsterdam heeft 7 locaties op verschillende middelbare scholen in Amsterdam (Kopklas Amsterdam, z.d.-c). Naast Nederlands krijgen de leerlingen rekenen, Engels en gymles (Kopklas Amsterdam, z.d.-a).

De Nieuwe Internationale School Esprit (DENISE) is een internationale school die het aanbieden van breed internationaal onderwijs en een goede basis voor het opgroeien in de Nederlandse samenleving centraal stelt (DENISE, z.d.). Veel van de leerlingen van DENISE komen rechtstreeks uit het buitenland en leren bij DENISE Nederlands. De voornaamste thuistalen in de taalklas van DENISE zijn Arabisch, Spaans, Braziliaans-Portugees en Engels. Alle leerlingen van de taalklas zijn meertalig (bijlage C).

4.2 Methode

Om te onderzoeken wat de attitude tegenover meertaligheid en thuistalen is binnen de schakelklassen, is kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Er zijn semigestructureerde interviews gehouden met twee aanbieders van schakelklassen voor de middelbare school. Er is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews om bij iedereen dezelfde thema's aan bod te laten komen en gestructureerde antwoorden te verkrijgen op de deelvragen, maar ook om waar nodig dieper in te kunnen gaan op bepaalde onderwerpen en hierdoor een duidelijker beeld te krijgen van het mogelijke verschil tussen het beleid en de praktijksituatie in de schakelklassen. Het uitgangspunt voor de interviews was een aantal vooropgezette vragen (zie bijlage A).

Er zijn in totaal twee interviews gehouden. De interviews zouden worden gehouden met iemand die over het (taal)beleid gaat van de schakelklas en minstens één docent van de schakelklas. Bij DENISE is degene die over het taalbeleid gaat ook een docent van de taalklas. Bij Kopklas Amsterdam is het interview gehouden met een docent van de kopklas. Ik was van plan om ook een interview te houden met de andere docent van de kopklas en de directrice van Kopklas Amsterdam, maar deze hebben afgezegd en er was niet genoeg tijd om een nieuw interview te plannen. Er is voor Kopklas Amsterdam dus geen

interview gehouden met iemand die specifiek over het (taal)beleid gaat van Kopklas Amsterdam. Vanwege privacy zijn de namen van de respondenten geanonimiseerd. De interviews zijn gehouden op de scholen waar de schakelklassen zich bevinden en duurden ongeveer een uur. De respondenten zijn door mij benaderd via de e-mail die op de website van de schakelklassen te vinden was. De interviews zijn met toestemming van de respondenten opgenomen om hierna de antwoorden te kunnen transcriberen en te analyseren. Alleen vragen die beide aanbieders van schakelklassen hebben beantwoord zijn meegenomen in het onderzoek.

4.3 Methode van data-analyse

De transcriptie bestaat uit de letterlijke antwoorden van de respondenten, maar haperingen en antwoorden die niet relevant waren voor het onderzoek zijn niet meegenomen in de transcriptie. De transcriptie van beide interviews is met goedkeuring van de respondenten toegevoegd aan de bijlage (zie bijlage B en C). De codering is gestructureerd aan de hand van het model van Boeije (2005). Allereerst heb ik de interviews open gecodeerd, hierna heb ik axiale codering gedaan en tenslotte selectieve codering. Hierdoor is er een codeboom ontstaan met hoofdcodes, sub codes en onderliggende thema's. De belangrijkste codes, die bijdragen aan het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen, zijn beschreven in de resultaten.

4.4 Validiteit en betrouwbaarheid

De validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek heb ik in de eerste plaats zoveel mogelijk proberen te bevorderen door de onderzoeksvragen duidelijk te formuleren en genoeg af te bakenen. In de hypothesesectie van deze scriptie heb ik mijn verwachtingen voor dit onderzoek geformuleerd. Het is niet mogelijk deze verwachtingen compleet uit te schakelen tijdens het uitvoeren van het interview. Wel heb ik geprobeerd deze zo min mogelijk te laten doorschemeren tijdens de interviews. Daarom heb ik gebruik gemaakt van een semigestructureerde opzet voor de twee interviews. Aan alle respondenten zijn dus dezelfde vragen over dezelfde thema's voorgelegd. Door de semigestructureerde opzet kan het onderzoek bovendien makkelijker worden herhaald, wat bijdraagt aan de betrouwbaarheid. Daarnaast is gebruik gemaakt van een gestructureerde analyse van de interviews, waardoor de validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek verder worden verhoogd.

5. Resultaten

Uit het coderen aan de hand van het model van Boeije (2005) is een codeboom ontstaan (zie bijlage D). Aan de hand van de belangrijkste codes van de codeboom zal ik de resultaten van het interview presenteren. De resultaten zijn opgedeeld per school.

5.1 Meertaligheid en thuistalen in de klas

5.1.1 Taalbeleid

5.1.1.1 *Kopklas Amsterdam*

In de kopklas is de voertaal Nederlands. De docenten spreken alleen Nederlands. Geïnterviewde K (bijlage B) stelt dat het eenduidig beleid moet zijn om zoveel mogelijk Nederlands met elkaar te praten: wanneer iedereen zijn eigen taal spreekt begrijp je elkaar niet meer. Er staat echter geen straf op gebruik van de thuistaal in de lessen van docent K. Docent K legt de leerling liever uit waarom het niet gewenst is om op school een andere taal dan het Nederlands te spreken. De verschillende talen zijn door deze aanpak niet zichtbaar in het klaslokaal. Engelse les wordt gegeven vanuit een onderdompeling in het Engels.

Op de vraag of leerlingen te weinig Nederlands zouden leren wanneer ze ook les krijgen in hun thuistaal antwoordt docent K dit: “Het ligt er natuurlijk net aan, als ze hun eigen thuistaal heel goed spreken, is dat wel een voorwaarde om ook een andere taal goed te leren, maar je hebt ook wel eens van die half-half gevallen en die gaan dat niet halen”.

Volgens de docent K is de belangrijkste reden voor een taalachterstand van de leerlingen in de kopklas dat ze nog maar heel kort in Nederland zijn of dat de ouders geen Nederlands spreken. De taalvaardigheid van de leerlingen verschilt sterk onderling. Leerlingen die geboren zijn in Nederland zullen het Nederlands vaak vloeiend spreken, maar iemand die pas een aantal jaar in Nederland is maakt soms nog veel fouten.

5.1.1.2 *DENISE*

Geïnterviewde D (bijlage C) vertelt dat DENISE als eerste school in Amsterdam het predicaat “*taalvriendelijke school*” heeft gekregen. Dit houdt in dat de school de thuistaal van de leerlingen een prominente rol geeft. Er wordt ruimte geboden aan de leerlingen en er wordt rekening gehouden met de thuistaal in (de voorbereiding van) de lessen. Dit beleid is op dit moment nog niet helemaal ingebed in het curriculum, maar DENISE streeft ernaar om de thuistaal een structurele plek te geven. Het Nederlands leren mag niet ten koste gaan van de thuistaal maar DENISE is een school in Nederland dus de leerlingen moeten zich wel kunnen redden in het Nederlands. Op school is dit taalvriendelijke beleid nog niet erg zichtbaar, maar de school wil dit wel zichtbaarder maken vertelt docent D. Op dit moment hangen er

alleen Engelse posters in de school. Alle docenten van de taalklas spreken Nederlands en Engels, een aantal spreekt daarnaast redelijk goed Spaans en/of Frans. Engelse les wordt gegeven vanuit het Nederlands.

Docent D denkt dat een goede beheersing van de thuistaal kan bijdragen aan een betere verwerving van het Nederlands. Als leerlingen zich gewaardeerd voelen in hun eigen taal kan dat motiverend werken om een andere taal te leren. Bestraften van het gebruik van de thuistaal in de klas zou volgens docent D tot effect kunnen hebben dat leerlingen zich gefrustreerd gaan voelen, wat een demotiverende werking kan hebben. Docent D denkt dat het verkeren in een omgeving waar Nederlands weinig aanwezig is, de belangrijkste reden is voor de taalachterstand van de leerlingen. Er zijn grote verschillen in taalvaardigheid tussen leerlingen. De leerlingen spreken thuis over het algemeen weinig Nederlands. Leerlingen waarvan één ouder Nederlands is, spreken vaak al een stuk beter Nederlands.

5.1.2 Meertaligheid in praktijk

5.1.2.1 Kopklas Amsterdam

Er wordt in de kopklas niet zoveel gedaan aan talensensibilisering, aldus docent K. Wanneer een kind zegt een woord te kennen omdat het ook in zijn/haar taal voorkomt, zal de link tussen de talen worden gelegd. Dit gebeurt ook als een kind iets niet begrijpt in het Nederlands omdat het in zijn/haar taal niet voor komt: “Ja ik zeg dan altijd wel [...] ik snap dat je dat moeilijk vindt lidwoorden gebruiken, dat je ze af en toe gewoon overslaat [...] ik weet dat het in jouw taal gewoon helemaal niet voor komt. Dus zulk soort dingen worden wel uitgelegd”. Er wordt veel gebruik gemaakt van humor door de docenten van de kopklas en er worden ook wel eens grappen gemaakt over meertaligheid in de klas.

Om dingen aan elkaar uit te leggen mag de thuistaal gebruikt worden: “ik heb hier twee Roemeense meisjes en de ene is wat langer hier en de ander is wel kort hier en dan wordt het wel eens uitgelegd in het Roemeens.”. Docent K stelt echter dat dit niet heel vaak voorkomt: “zo langzamerhand zijn we wel zo ongelofelijk door de wol geverfd dat we op elke mogelijke manier kunnen uitleggen, dat het toch binnenkomt”. Wanneer docent K hoort dat er tijdens het maken van een opdracht in groepjes de thuistaal gesproken wordt, heeft ze daar moeite mee. Ze zou vragen of dat noodzakelijk is of dat de leerlingen de opdracht niet goed hebben begrepen. Verder wordt de thuistaal niet gesproken in de klas, geeft geïnterviewde K (bijlage B) aan: “begrijp ik er weer niks van”. De thuistaal wordt wel eens stiekem gesproken in de klas, maar dat vindt geïnterviewde K (bijlage B) niet erg.

Wanneer een leerling zich lijkt te schamen voor het per ongeluk gebruiken van de thuistaal zal docent K duidelijk maken dat dit niet nodig is en zorgen dat anderen daar geen lol om hebben. Wanneer leerlingen in de pauze de thuistaal spreken zal docent K ze aanspreken en zeggen dat je zelfs in de pauze Nederlands moet blijven oefenen en dat anders leerlingen worden buitengesloten.

Wanneer een leerling iets niet begrijpt mag een andere leerling het in het Engels uitleggen. Als tijdens de groepsbespreking Engels wordt gebruikt heeft docent K liever dat Nederlands wordt gesproken, maar dat ligt ook aan de moeilijkheidsgraad van de opdracht. Bij het klassikaal bespreken van een opdracht mogen leerlingen Engelse woorden gebruiken wanneer ze de Nederlandse niet weten; dan vertaalt docent K zelf de Nederlandse woorden erbij. Wanneer leerlingen samen Engels spreken op het schoolplein zal docent K er wel wat van zeggen. Maar, zo stelt docent K, dat gebeurt vrij weinig. De leerlingen zullen eerder hun thuistaal gebruiken om tegen elkaar te praten dan het Engels. Wel waren er twee leerlingen aan het begin van het schooljaar die veel Engels met elkaar spraken, daar heeft docent K toen wat van gezegd, omdat het ze niet vooruit zou helpen.

5.1.2.2 DENISE

In de klas worden meerdere talen gesproken. Leerlingen ondersteunen andere leerlingen in de klas: “wat ze van ons bijvoorbeeld vaak mogen doen als je een les nieuwsbegrip doet dat ze ook bijvoorbeeld in hun eigen taalgroepje mogen samenvatten voordat ze dan weer de taal in het Nederlands verder gaan maken dus daar maken we zeker gebruik van”. De thuistaal wordt ook gebruikt om dingen aan elkaar uit te leggen in de klas. Individueel mogen leerlingen de thuistaal gebruiken. Bij een opdracht mochten de leerlingen bijvoorbeeld gedichten schrijven in hun thuistaal die ze later vertaalden in het Nederlands. Bij groepsopdrachten wordt gevraagd of het noodzakelijk is dat de thuistaal gebruikt wordt. Als docent weet je immers nooit zeker of ze bezig zijn met de opdracht als je de taal zelf niet spreekt. Op het niveau waarop docent D lesgeeft kunnen de leerlingen zich al prima redden in het Nederlands. Dan is het de vraag of het gebruik van de thuistaal tijdens groepsopdrachten noodzakelijk is. Als leerlingen bijvoorbeeld een term niet kennen mag het. Maar in andere gevallen, zo geeft docent D aan, moeten ze Nederlands spreken.

Wanneer het lijkt alsof een leerling zich schaamt voor het gebruik van de thuistaal zal docent D duidelijk proberen te maken dat dat niet hoeft. Leerlingen gebruiken vaak hun thuistaal en vinden het ook leuk om nieuwe woorden van elkaar te leren. Daarom kan docent D zich die schaamte eigenlijk niet zo goed voorstellen.

In de pauze mag gebruik gemaakt worden van de thuistaal. In de gang van de school hoor je allerlei talen en dat is ook wat de school belangrijk vindt: dat leerlingen hun culturele identiteit mogen behouden en er trots op mogen zijn. Er is wel sprake van groepsvorming naar taal, vooral bij de Spaanstaligen. Soms worden deze leerlingen gestimuleerd een keer anderen op te zoeken, maar alle talen mogen gesproken worden in de school.

Wanneer een leerling Engelse woorden gebruikt bij het bespreken van een groepsopdracht zegt docent D dat Nederlands de voorkeur heeft. Wanneer een leerling bij het klassikaal bespreken van een

opdracht Engelse woorden gebruikt, zou dit wel mogen. Dan wordt vervolgens met de hele klas gezocht naar de juiste Nederlandse formulering. Engels op het schoolplein spreken met elkaar mag.

5.2 Positief en veilig leerklimaat

5.2.1 *Kopklas Amsterdam*

Docent K zorgt voor een positief en veilig leerklimaat door alles te benoemen: te vertellen wat er verwacht wordt van de leerlingen en hoe je met elkaar omgaat. Als er toch nare dingen gebeuren, wordt uitgelegd waarom dat niet zo gewenst is. In de kopklas is geen sprake van groepjesvorming omdat men steeds bij andere leerlingen moet zitten. Er wordt heel erg op gehamerd dat er niks raar is en niemand dom is: “Je bent pas dom als je geen vragen stelt”.

5.2.2 *DENISE*

Er wordt voor een positief en veilig leerklimaat gezorgd door veel aandacht te geven aan de culturele identiteit van de leerlingen. Ook wordt gewerkt met een programma met thema's als respect. Alle leerlingen krijgen een mentor die veel van de lessen geeft, en er wordt geprobeerd te zorgen voor een zachte landing voor nieuwe leerlingen, bijvoorbeeld door veel ruimte en aandacht te geven aan de cultuurshock die sommige leerlingen ervaren.

5.3 Omgang met de ouders

5.3.1 Gebruik thuistalen thuis

5.3.1.1 *Kopklas Amsterdam*

De school stimuleert niet een bepaalde taal thuis te gebruiken. De leerlingen mogen de thuistaal behouden. Volgens docent K is dit toch de taal waarin ze tot diepere gesprekken komen met hun ouders; het is de taal die bij de leerlingen past. Ze leren uiteindelijk toch wel makkelijk te schakelen naar het Nederlands. Wanneer ouders met hun leerlingen verplicht Nederlands zouden moeten praten, leren die misschien gebroken Nederlands, en daar ervaren ze dan weer de nadelen van in de klas. Docent K vindt het niet kunnen dat sommige ouders wél van hun leerlingen eisen Nederlands te leren maar daar zelf hun best niet voor doen: “Want ja heel veel oudergesprekken voer je toch nog gewoon steeds in het Engels. En dat vind ik dan weer lastig omdat [...] mijn Engels is redelijk maar ik kan niet altijd een goed woord vinden om te zeggen wat ik nou eigenlijk bedoel. Dus ja lastig soms.”.

5.3.1.2 DENISE

Vanuit het oogpunt van de taalvriendelijke school wordt er niet tegen ouders gezegd dat ze thuis Nederlands moeten spreken. Om ervoor te zorgen dat de leerlingen toch voldoende Nederlands taalaanbod krijgen wordt soms aangeraden een baantje te zoeken: “Leerlingen die een bijbaan hebben maken ook een enorme boost ook altijd in het taalgebruik dus dat proberen we wel te stimuleren”, aldus docent D.

5.3.2 Gesprekken en brieven

5.3.2.1 Kopklas Amsterdam

Ouders die onvoldoende Nederlands spreken vragen zelf of het gesprek in het Engels kan plaatsvinden. Wanneer ook hun Engels niet goed genoeg is, moeten ze zelf iemand meenemen om voor hun te vertalen. Dit kan een tolk zijn of een niet officieel bevoegde bekende. Vaak worden leerlingen meegenomen als tolk, maar dat vindt docent K eigenlijk niet fijn. Er zijn algemene ouderavonden aan het begin van het schooljaar waar alles in het Nederlands wordt uitgelegd. “We hebben zoveel te vertellen dat dat gewoon heel lastig is om dat ook allemaal erachteraan nog in het Engels te vertalen, dan ben je heel lang bezig”, aldus docent K. Alle ouders wordt gevraagd erbij te zijn. Wanneer ze er niets van hebben begrepen kunnen ze later alsnog een gesprek aanvragen waarin het nogmaals wordt uitgelegd in het Engels. De brieven die aan de ouders worden meegegeven zijn in het Nederlands en in het Engels. Verder is er weinig ouderbetrokkenheid. Docent K ‘is hier ook niet heel erg van.’

5.3.2.2 DENISE

Ouders die niet voldoende Nederlands spreken worden geholpen door de school. Er zijn Arabischsprekende collega’s, Spaanssprekende collega’s en Franssprekende collega’s. Als de ouders een andere taal spreken wordt er gebruik gemaakt van de tolktelefoon of het ouderwetse handen-en-voetenwerk. Ook worden vaak leerlingen meegenomen om te tolken, maar dat heeft docent D liever niet. De brieven die aan de ouders worden meegegeven zijn altijd in het Engels én het Nederlands. Op de ouderavonden wordt ook Engels en Nederlands gesproken. Verder is er niet heel veel ouderbetrokkenheid.

6. Discussie en conclusie

6.1 Discussie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag:

Wat zijn de verschillen in attitude ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen van een schakelklas op een voornamelijk Nederlandstalige middelbare school (Kopklas Amsterdam) en een schakelklas op een internationale middelbare school (DENISE)?

Hiervoor is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de attitudes ten opzichte van meertaligheid en thuistalen in de twee schakelklassen.

Om de hoofdvraag grondiger te kunnen beantwoorden zijn vier deelvragen opgesteld:

- *Is er een verschil tussen het beleid en de praktijk met betrekking tot meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de schakelklas van Kopklas Amsterdam?*
- *Wat zijn de attitudes ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistaal binnen de schakelklas van Kopklas Amsterdam?*
- *Is er een verschil tussen het beleid en de praktijk met betrekking tot meertaligheid en het gebruik van thuistalen in de schakelklas van DENISE?*
- *Wat zijn de attitudes ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistaal binnen de schakelklas van DENISE?*

Uit de resultaten op basis van de interviews blijkt dat zowel DENISE als Kopklas Amsterdam een verschil laat zien tussen beleid en de praktijk in de schakelklassen. Kopklas Amsterdam heeft een eentalig taalbeleid, waarbij Nederlands de voertaal is. De docenten spreken Nederlands. Er wordt alleen Engels gesproken tijdens de Engelse lessen. Er staat geen straf op het spreken van een andere taal. In de praktijk mogen in Kopklas Amsterdam klassikaal de thuistaal en het Engels wél gesproken worden om opdrachten en termen uit te leggen die leerlingen niet begrijpen in het Nederlands. Ook mag het Engels en soms de thuistaal gesproken worden tijdens groepsopdrachten wanneer dit noodzakelijk is. De thuistaal mag niet altijd gesproken worden tijdens groepsopdrachten omdat de docent de leerlingen dan niet verstaat. De thuistaal en Engels mogen niet gesproken worden buiten de klas. Er wordt voor een positief en veilig leerklimaat gezorgd door te benoemen hoe het zou moeten gaan in de klas en groepsvorming tegen te gaan. De school stimuleert het gebruik van een bepaalde taal thuis niet. Ouders hebben de mogelijkheid om Nederlands of Engels te praten op school. Als dat niet kan, moeten ze zelf voor iemand zorgen die kan

vertalen. Er is dus een verschil tussen het beleid dat volledig eentalig is, en de praktijk waarin thuistalen soms wel gebruikt mogen worden in de les. De attitudes tegen over meertaligheid en thuistalen in de schakelklas van Kopklas Amsterdam zouden als volgt kunnen worden omschreven: Kopklas Amsterdam heeft een negatieve expliciete attitude (eentalig taalbeleid) en een iets minder negatieve impliciete attitude (thuistalen en Engels mogen in praktijk soms wel gebruikt worden).

DENISE heeft een ‘taalvriendelijk’ taalbeleid waarbij alle talen gesproken mogen worden. De docenten spreken Nederlands, Engels, Frans en/of Spaans. Engelse les wordt vanuit het Nederlands gegeven. De thuistalen zijn echter nog niet volledig ingebed in het curriculum en nog niet zichtbaar in de school aanwezig. De school is wel van plan om dit in de toekomst te gaan doen. In de praktijk mogen de thuistaal of Engels inderdaad klassikaal gesproken worden om opdrachten en termen aan elkaar uit te leggen. In groepsopdrachten mag de thuistaal gesproken worden wanneer het noodzakelijk is, maar liever geen Engels. De leerlingen hebben al een vrij hoog Nederlands niveau. Ze zouden zich daarom moeten kunnen redden in het Nederlands tijdens groepsopdrachten. In de school mogen alle talen gesproken worden, en dat gebeurt ook. Er wordt voor een veilig en positief leerklimaat gezorgd door aandacht te geven aan de culturele identiteit, zoals de thuistaal, van de jongeren en voor een zachte landing te zorgen voor nieuwe leerlingen. Er wordt niet tegen de ouders gezegd dat er thuis Nederlands gesproken moet worden. Ouders kunnen Nederlands, Engels, Frans, Spaans of Arabisch spreken met de school. Als de ouders een andere taal spreken, belt school de tolktelefoon. Hier is er dus een verschil tussen het open taalbeleid waarbij de thuistaal altijd gebruikt zou mogen worden, en de praktijk waarin dat in een enkele situatie niet geldt. Dit betekent dat DENISE een heel positieve expliciete attitude heeft tegenover meertaligheid en thuistalen in de schakelklas (taalvriendelijk beleid) en een iets minder positieve impliciete attitude (andere talen mogen in de praktijk soms niet gebruikt worden).

Concluderend zijn de verschillen in attitude ten opzichte van meertaligheid en het gebruik van thuistalen tussen een schakelklas op een voornamelijk Nederlandse middelbare school (Kopklas Amsterdam) en een schakelklas op een internationale middelbare school (DENISE) als volgt: Kopklas Amsterdam heeft een negatieve expliciete attitude terwijl DENISE een erg positieve expliciete attitude heeft. De impliciete attitudes lijken minder van elkaar te verschillen. Dit is niet in lijn met de verwachtingen van het onderzoek. Vanuit de taaldominantiethorie van Bourdieu (in Agirdag, 2010) was de verwachting dat de scholen qua beleid (de expliciete attitude) vergelijkbaar zou zijn maar dat zij in de praktijk (de impliciete attitude) van elkaar zou verschillen. Op grond van de resultaten lijkt dit andersom te zijn.

Hiervoor zijn twee verklaringen denkbaar. Ten eerste stelt Agirdag's (2010; 2015) paradox van meertaligheid dat er zo iets is als ‘goede’ meertaligheid (westerse talen) en ‘slechte’ meertaligheid (niet-westerse talen). ‘Goede’ meertaligheid wordt gezien als helpend bij schoolsucces en ‘slechte’

meertaligheid juist als de veroorzaker van schoolproblemen. Omdat er bij DENISE méér leerlingen zijn met die ‘goede’ meertaligheid, is het beleid misschien opgesteld met het nut van meertaligheid in het achterhoofd. Bij het opstellen van het beleid van Kopklas Amsterdam (met veel niet-westerse leerlingen) zou meertaligheid juist vanuit een negatief beeld uit de klas zijn geweerd. Ten tweede zou het kunnen zijn dat de taalpraktijk van DENISE achterloopt op het taalvriendelijke beleid, omdat het curriculum nog in ontwikkeling is en de thuistaal nog een structurele plek moet krijgen in dat curriculum en in de school. Wel is het de vraag op welke termijn dat gebeurt en of dat uiteindelijk zal worden doorgezet. Het is dus interessant om over een aantal jaar dit onderzoek nogmaals uit te voeren om te zien of het taalvriendelijke beleid van DENISE doorgezet heeft.

Mijn verwachting dat Kopklas Amsterdam een orthodoxer beleid zal hanteren is wel uitgekomen. Ook is de verwachting uitgekomen dat Kopklas Amsterdam meertaligheid in de klas als hindernis ziet terwijl DENISE meertaligheid in de klas juist als voordelig beoordeelt. Dit valt te verklaren vanuit de genoemde paradox van meertaligheid (Agirdag, 2010; 2015). Dit onderzoek ondersteunt bovendien het onderzoek van Karabenick & Noda (2004), dat laat zien dat een positieve attitude tegenover meertaligheid zorgt voor toenadering naar meertalig onderwijs en het gebruik van thuistalen in de klas.

Er zijn vervolgens nog een aantal discussiepunten die ik toe wil lichten. Agirdag (2017) heeft een discrepantie aangetoond tussen de hoeveelheid straffen die leerlingen noteren voor het gebruik van de thuistaal op school en de hoeveelheid straffen die docenten zeggen te geven. Het zou dus kunnen dat, omdat ik alleen docenten heb onderzocht, de leerlingen soms wel degelijk gestraft worden voor het gebruik van de thuistaal. Daar is vervolgonderzoek voor nodig.

Het is opvallend dat Kopklas Amsterdam niet aangeeft de culturen of thuistalen van de leerlingen te gebruiken als bijdrage aan een positief en veilig leerklimaat. Bultunck & Sierens (in Heyerick, 2008) hebben juist aangegeven dat een positieve houding ten opzichte van thuistalen hiervoor de eerste voorwaarde is. DENISE gebruikt de culturele identiteit van de leerlingen wél om ervoor te zorgen dat een positief en veilig leerklimaat ontstaat. DENISE lijkt gebruik te maken van de drie strategieën voor omgaan met taaldiversiteit op school van Sierens & van Avermaet (2010): een structureel en open taalbeleid, talensensibilisering en functioneel veeltalig leren. Kopklas Amsterdam lijkt op dit moment geen van die strategieën te gebruiken.

Verder zeggen beide scholen niet tegen de ouders dat ze thuis Nederlands moeten spreken. Maar er wordt ook niet expliciet tegen de ouders gezegd dat ze thuis de taal moeten spreken die zij het beste beheersen, ook wanneer dat niet het Nederlands is. Onderzoek (Muysken & Kuiken, 2009) heeft uitgewezen dat *het soort taalgebruik* dat ouders hun kinderen aanbieden belangrijker is dan *de taal* die zij aanbieden. Dit betekent dat de ouders beter de taal kunnen spreken die ze goed beheersen. De docent van Kopklas Amsterdam gaat hier juist volledig tegenin wanneer zij zegt dat ouders die van hun kinderen

eisen dat ze Nederlands leren dit zelf eigenlijk ook moeten doen. Hierbij speelt mee dat de docent van Kopklas Amsterdam nu vaak Engels moet praten tijdens ouderavonden terwijl ze zich daarin niet goed kan uitdrukken. Op allebei de scholen is niet veel ouderbetrokkenheid, terwijl Hermans (2016) stelt dat voor een succesvolle start in het onderwijs ouderbetrokkenheid belangrijk is. Hier is dus mogelijk sprake van een gemiste kans.

De leerlingen van Kopklas Amsterdam mogen alleen de thuistaal gebruiken in groepsopdrachten wanneer het noodzakelijk is om de opdracht te begrijpen. De reden hiervoor is dat de docent de thuistalen niet kan verstaan en dan dus niet weet of de leerlingen goed aan het werk zijn. De docent heeft liever ook niet dat ze Engels gebruiken bij groepsopdrachten, maar wanneer het een moeilijke opdracht is mag het wel. Zou deze discrepantie kunnen komen doordat de docent de thuistalen niet kan verstaan en het Engels wel? Daarbij is het de vraag of alle leerlingen in de klas goed genoeg Engels spreken om opdrachten klassikaal of in groepsverband uit te kunnen leggen. Hier zou vervolgonderzoek naar gedaan kunnen worden.

Tot slot: de lezer moet er rekening mee houden dat dit onderzoek is gebaseerd op slechts twee interviews. Er vallen dus geen uitgebreide conclusies te trekken uit dit onderzoek. In de toekomst kan het interessant zijn om meer onderzoek te doen onder een groter aantal schakelklassen, om betrouwbaardere uitspraken te kunnen doen. Verder is het mogelijk dat op sommige vragen sociaal wenselijke antwoorden gegeven zijn, bijvoorbeeld op de vraag over het bestraffen van het gebruik van de thuistaal.

6.2 Conclusie

Samengevat kan geconcludeerd worden dat Kopklas een vrij negatieve attitude heeft tegenover meertaligheid en thuistalen in de klas. DENISE heeft een redelijk positieve attitude, maar de impliciete attitude blijft onzeker omdat onduidelijk is in hoeverre het taalvriendelijke beleid zal worden doorgevoerd in de praktijk. De verschillen in impliciete attitude tussen beide schakelklassen zijn minder groot dan het beleid (de expliciete attitude) doet vermoeden. Deze bevindingen kunnen verklaard worden aan de hand van de paradox van meertaligheid (Agirdag, 2010; 2015).

7. Referenties

- Agirdag, O. (2010). Exploring bilingualism in a monolingual school system: insights from Turkish and native students from Belgian schools. *British Journal of Sociology of Education*, 31(3), 307–321. <https://doi.org/10.1080/0142569100370050>
- Agirdag, O. (2015). Scholen in de meertalige stad: niet elke taal is gelijk. In V. Mamadouh, & A. van Wageningen (Red.), *EU@Amsterdam: een stedelijke raad*. (pp. 67-74). Amsterdam: AUP. Geraadpleegd van <http://dare.uva.nl/document/2/168697>
- Agirdag, O. (2017). Het straffen van meertaligheid op school: de schaamte voorbij. *Meertaligheid en onderwijs: Nederlands Plus*, 44-52.
- Agirdag, O. (2019). Meertaligheid en meertalig onderwijs in de Lage Landen. Een paradoxaal gegeven. *Les: Tijdschrift voor Nt2 en taal in het onderwijs*, 37. Geraadpleegd van <https://lirias.kuleuven.be/2788069?limo=0>
- Ajzen, I. (2001). Nature and Operation of Attitudes. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 27–58. Geraadpleegd van <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.psych.52.1.27>
- Bialystok, E., Craik, F. I. M., & Freedman, M. (2007). Bilingualism as a protection against the onset of symptoms of dementia. *Neuropsychologia*, 45(2), 459–464. <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2006.10.009>
- Boeije, H. (2005). Stappenplan kwalitatief onderzoek. In *Analyseren in kwalitatief onderzoek* (pp. 1–13). Geraadpleegd van <https://hannekemli.files.wordpress.com/2013/06/kwalitatief-onderzoek.pdf>
- Cornips, L. (2012). *Eigen en vreemd: meertaligheid in Nederland*. Amsterdam University Press.
- DENISE. (z.d.). *Wie zijn wij?* Geraadpleegd op 13 december 2019, van <https://denise.espritscholen.nl/home/nederlands/wie-zijn-wij/>
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (2007). The advantages of an inclusive definition of attitude. *Social Cognition*, 25(5), 582–602. Geraadpleegd van https://guilfordjournals.com/doi/pdfplus/10.1521/soco.2007.25.5.582?casa_token=8GBwiSYQh4QAAA%3A9PhtKjY2T002VhlAw2jsVIDGdL8h7ZNdazFGT6PGq35L8WS_9Ly9B2_D6KB_6RNV605bGalkybiw&
- Gielen, S., & İşçi, A. (2015). Deel I: Thuistaal binnen een krachtige leeromgeving. In *Meertaligheid: een troef!: inspirerend werken met meertalige kinderen op school en in de buitenschoolse opvang* (pp. 23–62). Sint-Niklaas: Abimo.
- Hermans, A. (2016) *Ouderbetrokkenheid van nieuwkomers op twee Schiedamse basisscholen*. Kennisplatform Integratie en Samenleving.
- Heyerick, L. (2008). De thuistaal van allochtone leerlingen als hefboom voor gelijke onderwijskansen. *Ethiek & Maatschappij*, 11(3), 102–112. Geraadpleegd van https://www.ethiekenmaatschappij.ugent.be/wp-content/uploads/2012/11/EM_113-2008-Heyerick.pdf

Karabenick, S. A., & Noda, P. A. C. (2004). Professional Development Implications of Teachers' Beliefs and Attitudes Toward English Language Learners. *Bilingual Research Journal*, 28(1), 55–75.
<https://doi.org/10.1080/15235882.2004.10162612>

Kopklas Amsterdam. (z.d.-a). *Brochure*. Geraadpleegd op 13 december 2019, van <http://www.kopklasamsterdam.nl/Voor-ouders/Brochure>

Kopklas Amsterdam. (z.d.-b). *Home*. Geraadpleegd op 13 december 2019, van <http://www.kopklasamsterdam.nl/>

Kopklas Amsterdam. (z.d.-c). *Locaties 2019-2020*. Geraadpleegd op 13 december 2019, van <http://www.kopklasamsterdam.nl/Locaties/Locaties-2019-2020>

Kuiken, F. (2012, 14 december). *Moeten allochtone ouders Nederlands praten met hun kinderen?* Geraadpleegd op 28 januari 2020, van <http://www.taalcanon.nl/vragen/moeten-allochtone-ouders-nederlands-praten-met-hun-kinderen/>

Muysken, P., & Kuiken, F. (2009). Doe je voordeel met meertaligheid. *didaktief*, 6, 36–37. Geraadpleegd van <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/78845/78845.pdf>

Nortier, J. (2009). *Nederland meertalenland: Feiten, perspectieven en meningen over meertaligheid*. Amsterdam University Press.

Orbell, S., Hodgkins, S., & Sheeran, P. (1997). Implementation Intentions and the Theory of Planned Behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(9), 945–954.
<https://doi.org/10.1177/0146167297239004>

Sierens, S., & van Avermaet, P. (2010). Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren. *Goed gegokt*. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/Sven_Sierens/publication/303460451_Taaldiversiteit_in_het_onderwijs_Van_meertalig_onderwijs_naar_functioneel_veeltalig_leren/links/5a5e1a29a6fdcc68fa990ea3/Taaldiversiteit-in-het-onderwijs-Van-meertalig-onderwijs-naar-functioneel-veeltalig-leren.pdf

van Avermaet, P. (2015). Waarom zijn we bang voor meertaligheid? *Levende Talen Magazin*, 7, 6–10. Geraadpleegd van <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lm/article/view/1523>

Bijlagen

Bijlage A: Interviewvragen

Wanneer bepaalde termen niet duidelijk zijn kan ik ze uitleggen, ik zal dit ook aan het begin van het interview duidelijk maken.

- Algemeen
 - o Wat is je functie op de school?
 - o Wat voor leerlingen komen er in aanmerking voor de school?
 - Hoe werkt de intake?
 - o Zijn alle leerlingen meertalig?
 - o Wat is de belangrijkste reden voor de taalachterstand van de leerlingen volgens jullie?
 - Diagnosticeren jullie taalachterstanden, hoe?
 - Kan je spreken van taalachterstand?
 - o Welke talen spreken de docenten?
 - o Wordt er een specifieke benadering aangehouden in het tweede taalonderwijs van de klas? Zo ja, welke? Zo nee, hoezo niet?
 - o Hoe zorgen jullie voor een positief en veilig leerklimaat voor de leerlingen?
 - o Maken jullie gebruik van betekenisvolle taken?
 - o Hoe ondersteunt de leerkracht de leerlingen?
 - o Hoe ondersteunen de leerlingen hun mede leerlingen?
- Thuistalen & meertaligheid
 - o Spreken de leerlingen thuis Nederlands?
 - o Welke thuistalen zijn er in de klas?
 - o Mogen de jongeren gebruik maken van thuistalen in de klas?
 - Op welke manier wordt er in de klas gebruik gemaakt van thuistalen?
 - o Wordt thuistaal wel eens stiekem gebruikt in de klas?
 - o Zouden leerlingen onvoldoende Nederlands leren als ze ook les zouden krijgen in hun thuistaal of als ze onderling in hun thuistaal mogen spreken?
 - o Is het belangrijk dat de leerlingen hun thuistaal behouden? Mag het Nederlands leren ten koste gaan van het behouden van de thuistaal?
 - o Wat zijn de effecten van straffen voor gebruik van de thuistaal?
 - o Hoe wordt er omgegaan met meertaligheid in de klas?
 - Zitten er volgens jullie voordelen of nadelen aan meertaligheid, welke?
 - o Wordt er gedaan aan talensensibilisering?
 - o Heeft meertaligheid een (fysieke) plek in de school?
 - o Welke taal stimuleren jullie om thuis te gebruiken?
 - o Is er sprake van subtractieve of additieve meertaligheid van de leerlingen?
 - Is de thuistaal goed genoeg ontwikkeld om te kunnen gebruiken in het onderwijs?
- Ouders
 - o Hoe wordt er omgegaan met ouders die geen/niet genoeg Nederlands spreken?
 - o Wordt er gebruik gemaakt van tolken (zo ja wie, de kinderen zelf/andere ouders/professionals)?
 - o Welke taal hebben de brieven die mee worden gegeven aan de leerlingen?
 - o Zijn er middagen/avonden voor de ouders?
 - In welke taal worden de ouderavonden/bijeenkomsten georganiseerd?
 - o Worden de ouders betrokken in het onderwijs?/Stimuleren jullie ouderbetrokkenheid?
- Engels
 - o Ik las op de site dat er ook Engels lessen gegeven worden aan alle kinderen, vanuit welke taal wordt dat gedaan?

- Ingaan op specifieke situaties
 - Stel je hebt een aantal leerlingen in de klas met dezelfde thuistaal (non-westers → afstemmen op de vraag welke thuistalen ze in de klas hebben), een van de leerlingen begrijpt een opdracht niet en hoe vaak je het ook uit legt in het Nederlands, het lijkt niet binnen te komen. Een van de leerlingen biedt aan het uit te leggen in de thuistaal, sta je dat toe?
 - Stel je hebt een opdracht in groepjes uitgelegd en de leerlingen zijn zelfstandig aan de slag gegaan, na 10 minuten hoor je een aantal leerlingen overleggen in de thuistaal, sta je dat toe, hoe ga je daarmee om? (Als de docent de taal zelf niet spreekt hoe zorg je er dan voor dat je toch zeker weet dat ze met de opdracht bezig zijn?)
 - Bij het bespreken van een opdracht gebruikt een leerling per ongeluk zijn thuistaal en lijkt zich daar erg voor te schamen, hoe ga je daarmee om?
 - Na de pauze loop je door de gang langs een groepje kinderen uit de klas en je hoort ze samen hun thuistaal spreken, hoe ga je hiermee om?
 - Een leerling uit de klas begrijpt een opdracht wanneer het in het Nederlands wordt uitgelegd niet en iemand in de klas kan het wel uitleggen in het Engels, sta je dat toe?
 - Leerlingen gebruiken tijdens het bespreken van een opdracht in groepjes Engels in plaats van Nederlands, hoe ga je daarmee om?
 - Bij het klassikaal bespreken van een opdracht gebruikt een leerling een aantal Engelse woorden/zinnen omdat hij de Nederlandse woorden niet weet, mag dit?
 - Een aantal leerlingen uit de klas spreekt onderling Engels op het schoolplein, hoe ga je hiermee om?

Bijlage B: Transcriptie interview Kopklas

NN: Het is dus een kort interview en eerst heb ik een aantal vragen gewoon over hoe de dingen hier gaan en daarna heb ik nog een aantal praktijksituaties waar ik benieuwd naar ben en als er ergens een term voor komt die je niet kent of waar je meer uitleg over wil dan kan je dat altijd vragen en ja dat is eigenlijk de inleiding

NN: Allereerst wat is de functie van jou in de kopklas?

K: Ik ben docent kopklas

NN: En wat voor leerlingen komen er in aanmerking voor de kopklas?

K: Nou eigenlijk was de oorsprong eigenlijk dat het leerlingen waren die niet Nederlandstalig zijn met een goede intelligentie maar nog te weinig Nederlandse taalbagage dat is langzamerhand een beetje veranderd want wij vinden ook wel dat er leerlingen zijn die geen goed onderwijs hebben gehad gewoon van Nederlandse oorsprong en die komen tegenwoordig ook wel in aanmerking om gewoon een extra taaljaar te krijgen.

NN: En hoe werkt de intake voor de kopklas?

K: We hebben een informatiemiddag dat is in november al daar pr'en wij gewoon een beetje eerst al van verschillende scholen, naar verschillende scholen gaan wij dan toe, tenminste de leerlingen en dan zeggen leraren van leerkrachten tegen ouders van misschien is dat wat voor uw kind en dan komen ze op die open informatiemiddag langs en vinden ze dat wat dan koppelen ze dat terug naar de school en dan gaan de leerkrachten aanmelden en die melden aan via ELK dat is het elektronisch loket, en als ze eenmaal aangemeld zijn dan worden ze ook nog getoetst, en dat is dan niet een toets met de rekenvaardigheden, ze moeten een soort van sollicitatiebrief schrijven waarom ze nou eigenlijk naar de kopklas willen want het is gewoon een extra jaar, moeten wel super gemotiveerd zijn om dat te volgen en daarnaast krijgen ze nog een intelligentietoets, ze krijgen dus niet een taaltoets want dat is logisch want dan haakt iedereen af dan worden ze helemaal niet aangenomen en dat is er zit wel een bepaalde ondergrens aan en onder die grens nemen we ze vaak niet aan omdat dat jaar dan geen effect heeft dan heeft dat helemaal geen zin om dat te volgen. En we kijken toch ook wel kijk er zijn van die randgevallen, gedragsproblematiek enzo, die nemen we eigenlijk ook niet, omdat dat stoort en dat houdt de boel heel erg op.

NN: En moet je dan ook een bepaald niveau hebben, zeg maar VMBO-T of?

K: Wat er instroomt is niet altijd al op VMBO-T niveau wij krijgen ook wel Kader kinderen en we krijgen natuurlijk ook wel kinderen die een advies krijgen basis/beroeps en wat je zegt zouden we dat nou wel moeten doen is dat nou wel handig is dat niet te laag dat niveau nou ja daar kunnen we alleen maar voor ons zelf praten dat de basis of beroepskinderen die wij binnen krijgen toch eigenlijk vrijwel allemaal uitstromen naar VMBO-t dus dat je ze dan toch zover krijgt. Het is ook eigenlijk de bedoeling dat ze dus toch door de kleinschaligheid hier het mekaar een beetje motiveert krijgen ze ook een beetje meer zin in leren en dat stimuleert wel dat ze denken van kan toch eigenlijk toch wel wat en dan stromen ze toch wel uit

NN: Dus niet iedereen van de kopklas stroomt uiteindelijk door naar het Pieter Nieuwland College?

K: Nee en dat is ook niet helemaal de bedoeling maar kijk heel veel kinderen die een havo of een havo/vwo of een vwo advies krijgen heel vaak doen ze het wel omdat het zo vertrouwd is ze kennen het gebouw ze kennen de hoekjes en de gaatjes het is wel heel vertrouwd maar ze mogen zelf hun eigen school kiezen, ze zitten niet aan het Pieter Nieuwland vast, ze hebben natuurlijk wel een voordeeltje, ze hoeven niet mee in het loting/matchingsysteem, dat is als zij zich hier dus aanmelden en ze hebben het goede advies dan gaan ze buiten de loting om dan zijn ze eigenlijk al geplaatst dus dat is wel een voordeel wat iedere kopklas heeft op de locatie waar die zit.

NN: Dat is wel fijn inderdaad, en je zei het net al een beetje maar dus het is dus niet zo dat alle leerlingen in de kopklas meertalig zijn, sommige zijn ook gewoon alleen Nederlandstalig opgevoed?

K: Ja maar dat is toch iets van de laatste tijd, vroeger hebben we daar toch meer de hand aangehouden dat we zeiden van strikt genomen echt gewoon de niet Nederlandstalige leerlingen die pakken we maar het is toch gebleken dat er ook leerlingen zijn die gewoon in de klas met ruim 30 leerlingen toch aandacht

tekortgekomen zijn misschien toch niet en die misschien ook wel meer kunnen. Het is niet de hoofdmode, de leerkrachten melden ze ook vaak niet aan deze leerlingen, de hoofdmode is toch echt nog steeds de niet Nederlandstalige leerling.

NN: En spreken jullie ook over taalachterstand of diagnosticeren jullie dat?

K: We krijgen van de scholen het leerlingvolgsysteem mee dus we zien wel en eigenlijk zit er altijd een grote discrepantie tussen rekenen en taal en daaraan herkennen we toch altijd wel de kopklas leerlingen die heel goed zijn op het gebied van rekenen en taal enorm achterblijven en dan vooral woordenschat en begrijpend lezen en daaraan kunnen we zien van dat zou nog een end omhooggehaald kunnen worden. Want 85% bestaat uit taal en heel weinig rekenen, rekenen wel anders zijn ze het strakjes allemaal weer vergeten en dan beginnen we weer van voor af aan dus dat is niet de bedoeling dus we houden het wel bij maar het is niet de hoofdmode.

NN: Wat zou die belangrijkste reden kunnen zijn voor de achterstand van de taal?

K: Er zijn kinderen die nog maar heel kort in Nederland zijn, de zij-instromers, die krijgen we de laatste tijd ook best wel veel. Dus dat jongetje wat hier net weg ging is anderhalf jaar in Nederland, heeft dan Batavia gedaan, dat is de zijinstroom school, daar leren ze echt alleen Nederlands, en de verdieping leren ze dan hier, dus die krijgen we steeds meer. En de leerlingen die hun hele leven al in Nederland wonen maar waar de ouders nog steeds geen Nederlands van spreken, dat is eigenlijk wel de doelgroep.

NN: En die kinderen van de zijinstroom zijn dat dan vooral kinderen van expats of ook vluchtelingkinderen?

K: Die zijn er, ook niet altijd vluchtelingkinderen. Er zijn natuurlijk Nederlandse mannen die een vrouw uit het buitenland hebben gehaald en daar zit dan ook vaak een kind aan vast ook wel met regelmaat we hebben ook wel binnen Europa zeg maar dus die gewoon hier komen werken dus gewoon Roemeense kinderen hebben we ook, die vader die hier al en dan komen later het gezin erachteraan die heb je dan ook inderdaad.

NN: En de docenten van de kopklas welke talen spreken jullie zelf?

K: Wij spreken zelf Nederlands, ja, je bedoelt in het kader van taalsensibilisering, dat artikelje heb ik dan wel gelezen, ja wij daar zelf niet zoveel aan ja heel vaak hebben kinderen wel dat ze zeggen van dit woord ken ik al want dat komt in mijn taal ook voor dus dan leg je wel de link maar het is niet een breed gedragen visie zeg maar.

NN: En hebben jullie nog een specifieke benadering die jullie aanhouden in de klas qua Nederlands onderwijs?

(...)

K: Wij hebben helemaal geen methodes, wij hebben ons eigen curriculum dus we werken thema gericht en elke drie weken ongeveer drie vier weken wisselen we van thema dus die hebben we dan zelf aangevuld en het is vrij vrij zeg maar dus heb je zelf een tekst of iets leuks dat je zegt van ik lees nou zelf iets en we zijn met het thema voeding bezig en dan lees je in de 7days iets over suiker daar ga je dan wat mee doen maar dat ontwikkelen we dan vaak gewoon zelf dus je kan we hebben vaste teksten er is ooit iemand [collega] ons hele curriculum ontwikkeld maar er zit echt van alles in dia+ teksten spreekwoorden wat bij voeding hoort opdrachten iets wat je zelf ontwerpt zelf opdrachten ook dat is tuurlijk ook leuk van de kopklas een luisteropdracht bij een klokhuis betoog schrijven over vlees eten zou verboden moeten worden of zo iets dergelijks dus dat doen we dan nou ja je haalt wel eens wat uit de krant nou ja zulk soort dingen, ze hebben nu vandaag een interview gedaan, tenminste gisteren, met elkaar over voedingspatronen voedingsgewoonten en dan met alleen met open vragen dus zulk soort dingen doen dat ontwikkelen we ontwikkelen ook wel veel zelf en wisselen dan ook gewoon uit met de andere kopklassen via de mail en dan wisselen we dat gewoon je gaat dan heel erg zelf op zoek naar iets wat waarvan je denkt van dat past bij het thema.

NN: Hoezo hebben jullie ervoor gekozen om niet een vaste vorm te nemen maar gewoon zelf te ontwikkelen, is dat een bewuste keuze geweest of is dat gewoon zelf ontstaan?

K: Ja dat is eigenlijk gewoon zo gegroeid. We zijn ooit begonnen in de kopklas ik ben eigenlijk een van de allereerste die de kopklas bemande bevrouwde zeg ik maar en toen hadden we nog een Belgische methode en dat beviel niet zo goed omdat je dan dus dan hadden we nog niet zo de handvatten en toen

hadden we dus [collega] en die ontwikkelde dus ook materiaal dus dat hele curriculum helemaal gewoon op poten gezet en dat hebben we dan gewoon eigenlijk als leidraad gewoon aangehouden en nou iedereen voegt daar wat aan toe en doet daar wat mee of doet daar niet wat mee dus ja er zijn een heleboel dingen die je daarbij kan gebruiken en ik vind dat echt ongelooflijk leuk van de kopklas dat je het zelf kan invullen.

NN: En zorgen jullie ook, proberen jullie ook actief voor een positief en veilig leerklimaat voor de kinderen te zorgen?

K: Ja absoluut

NN: En hoe wordt dat gedaan?

K: Ja hoe doen we dat? Ik denk ook een soort mate van ervaring ja het is beginnen met tenminste zo doen [docent B] en ik het altijd wij zijn wat dat betreft 4 handen op 1 buik, we hebben wel verschillende persoonlijkheden, maar de weg is wel precies hetzelfde, dus we spreken regels af en daarbinnen is veel mogelijk.

NN: En zou je misschien een voorbeeld kunnen geven van hoe dat met de kinderen wordt gedaan?

K: De dingen ook benoemen, gewoon vertellen van dit is eigenlijk wat wij van jullie verwachten, zo ga je met elkaar om, dat doe je niet, dat doe je bijvoorbeeld niet op die manier en als dan voorkomt dan ga je uitleggen waarom het nou niet zo gewenst is dat je het op die manier doet. En wij werken met, zitten niet in, nu wel, ze hebben dus nu een maatje dus daar werken ze dan de hele week mee en voor die tijd mochten ze nooit bij elkaar in dezelfde groep zitten, twee jongens twee meisjes, en niet een hele jongens groep en een hele meiden groep dus je moest met elkaar wisselen dus de ene dag zat je hier met en de volgende dag moest je dan in een ander groepje en de dag erna weer daar en weer daar en je moest elke keer weer met andere kinderen in de groep zitten zodat je elkaar ook gewoon ook heel goed leert kennen dat is denk ik, dus dat je niet die klikvorming krijgt, vonden wij wel heel belangrijk.

NN: En maken jullie ook gebruik van betekenisvolle taken?

(...)

K: Ja alles is natuurlijk geënt op taal en je bent je natuurlijk ook er heel erg van bewust wat je vertelt wat je zegt en heel erg dat je denkt van kinderen snappen dit niet (...) dus dan deed je veel met gebaren, doormiddel van plaatjes maar ook gewoon door middel van voordoen (...) dus toen ben ik me er heel erg bewust van geworden dat ik niet meer over hoofden heen praat maar gewoon heel erg kan bedenken dit is een heel lastig woord en dat moet ik gewoon uitleggen.

NN: En dat doe je hier in de klas ook?

K: constant, continu eigenlijk continu, continu zeg je van begrijp je, hier is het ook heel erg van, dat hameren we er ook altijd in, er is niks raar er is niks dom je bent dom als je geen vragen stelt, je zit hier voor jezelf je zit hier niet voor mij je zit hier niet voor iemand anders je zit hier puur voor jezelf, haal uit dit jaar wat eruit te halen valt en als jij een vraag hebt en denkt van ik snap dit niet dan stel je die vraag, en ook er op hameren dat er niet om gelachen wordt, want wat voor jou moeilijk is is voor een ander niet moeilijk en andersom en dat zit er hier wel aardig in.

NN: Zitten er ook hele grote verschillen tussen de taalvaardigheid?

K: Ja er zitten wel grote verschillen, kinderen die hier natuurlijk gewoon geboren en getogen zijn en die gewoon vloeiend Nederlands spreken, er zijn natuurlijk ook kinderen die maar net in Nederland zijn, een jaar anderhalf jaar, en die maken toch genoeg heel wat kromme zinnen, foute lidwoorden, daar zitten grote verschillen maar er wordt niemand op afgerekend en dat is wel mooi vind ik.

NN: Ondersteunen de leerlingen zelf ook de andere leerlingen?

K: Ja door gewoon te helpen, wat jij niet kan ja vraag het nou gewoon eerst eens aan je buurvrouw/buurman en kijk of iemand anders het kan uitleggen. Uitleggen is natuurlijk ook weer een vorm van taal iets duidelijk kunnen uitleggen aan een ander is ook weer een oefening.

NN: En mogen ze bijvoorbeeld hun thuistaal gebruiken bij het uitleggen of wordt het alleen in het Nederlands gedaan?

K: Ja dat mogen ze wel gewoon in hun eigen taal doen, en dat zullen ze ook vast en zeker meer dan ik in de gaten heb dat het gebeurt, ja vind ik niet zo erg, sommige dingen snap je gewoon niet zo goed, dus dan, ik heb hier twee Roemeense meisjes en de ene is wat langer hier en de ander is wel kort hier en dan

wordt het wel eens uitgelegd in het Roemeens, die finesses dat snap je zelf ook die finesses heb je natuurlijk zelf ook als je in een andere taal dat je denk ik net niet diep genoeg kan gaan.

NN: En welke thuistalen zijn er eigenlijk allemaal in de klas?

(...)

K: Ecuadoraans, Jemen, Letland, Brazilië, Roemeens, Turks, Pakistaans, Oekraïens, Indiaas, Marokkaans.

(...)

K: En dat is vind ik zelf hartstikke leuk. En het mooie ervan is dat je ook ziet dat je ook van elkaar kan leren dat het niet uitmaakt waar je vandaan komt.

NN: Mogen ze zelf ook buiten het beetje uitleggen aan elkaar, gebruiken jullie verder de thuistaal nog in de klas of?

K: Niet echt, nee want er zijn natuurlijk heel veel kinderen die compleet een andere taal spreken dus dat lukt dan gewoon niet ja voor die dingen uitleggen dan wel maar niet voor andere dingen wordt het niet gedaan, begrijp ik er weer niets van.

NN: Dus het wordt ook wel eens stiekem gebruikt?

K: Ja tuurlijk, ze doen wel meer dan ik, ik heb ook niet alles door, ik vind het ook niet erg moet ik heel eerlijk zeggen, ik vind het ook niet erg, ze hebben best wel een grote manier waarbinnen ze binnen kunnen functioneren, ik heb niet het idee dat ik alles in de gaten heb.

NN: Denk je dat de leerlingen te weinig Nederlands onderwijs zouden krijgen als ze ook les zouden krijgen in hun thuistaal?

(...)

K: Wat ik altijd, het ligt er natuurlijk net aan, als ze hun eigen thuistaal heel goed spreken, is dat wel een voorwaarde om ook een andere taal goed te leren, maar je hebt ook wel eens van die half-half gevallen en die gaan dat niet halen, dus echt als je moedertaal dus de taal van je ouders gewoon hier in Nederland half leert en dan leer je ook eigenlijk het Nederlands niet op een, dus wij zeggen altijd een goede beheersing van je moedertaal is ook echt een voorwaarde om een andere taal goed te spreken en ja en er blijven natuurlijk altijd wel van die dingetjes die, ja de lidwoorden dat is natuurlijk een bekend fenomeen, ja de en het ze voelen het gewoon niet aan. Ze doen het echt gewoon standaard fout, je ziet ook van die posters hangen dus we geven ze wel wat handvatten om te kijken, er wordt wel met regelmaat gebruik van gemaakt dat ze kijken van hoe zat het ook alweer.

(...)

NN: En vind je het belangrijk dat de leerlingen de thuistalen wel behouden, of zou het Nederlands ten koste mogen gaan van de thuistaal?

K: Nee ze mogen wel hun thuistaal behouden, ja dat is toch de taal waarin je tot diepere gesprekken komt met je ouders, je kan moeilijk je eigen thuistaal niet meer spreken dat is iets wat bij je past en heel veel kinderen schakelen toch weer heel makkelijk ook in het Nederlands.

NN: Zijn er volgens jou effecten voor het straffen voor het gebruik van de thuistaal of niet?

(...)

K: Op school, ja wij zeggen altijd wel van probeer wel gewoon de voertaal Nederlands te laten zijn want kijk als jij in de klas zit en iedereen praat gewoon zijn/haar eigen taal dan begrijp je elkaar ook niet meer dus daar moet wel een eenduidig beleid zijn dat je gewoon op school toch zoveel mogelijk Nederlands met elkaar praat omdat je een ander dan daarmee uit sluit als je in je eigen taal praat dus ik vind het wel prettig als het wel gebeurt.

NN: Maar zou je er straffen aan geven?

K: Nee ik zou het uitleggen, ik zou uitleggen waarom het niet zo handig is om te doen, maar straffen, weet ik niet, ik ben niet zo heel erg van straf.

NN: Zouden er dan ook effecten op die straffen kunnen liggen?

K: Nee, kinderen moeten volgens mij, volgens mij is dat ook een beetje jouw taak, dat je kinderen ervan moet doordringen dat het handig is dat een ander jou ook begrijpt en dat je dus op school dan gewoon allemaal het Nederlands, dat je daarmee kinderen uitsluit. Dat voor jou, als je net binnenkomt en een ander begrijpt jou helemaal niet, dan vind je dat ook vervelend dat je mekaar niet begrijpt dus andersom moet je dat dan ook niet doen, als je het Nederlands kunt spreken ja probeer het dan maar zo veel

mogelijk te doen, zeker op school wel, kijk wat je thuis doet is eigenlijk een beetje je privéaangelegenheid.

NN: Hoe wordt er verder omgegaan met die meertaligheid in de klas, hebben jullie het bijvoorbeeld over van zij spreekt Marokkaans en hij spreekt Turks, hebben jullie het daar ook over in de klas?

K: Ja we maken er ook nog wel eens grappen over, we zijn wel allebei [docent B] en ik van de humor, dus nee we hebben het niet echt over. Ja ik zeg dan altijd wel dat ik weet dat in, ik snap dat je dat moeilijk vindt lidwoorden gebruiken, dat je ze af en toe gewoon overslaat dat ik weet dat het in jouw taal gewoon helemaal niet voor komt. Dus zulk soort dingen worden wel uitgelegd, dat je ze daar gewoon niet gebruikt en ik vraag dan wel van hoe zit dat dan bij jullie want in het Oekraïens weet ik dat gewoon niet. En dat je bij ons geen woorden hebt die eindigen op een v of een z en in het Oekraïens wel, en dat je bij ons niet heel veel medeklinkers achter elkaar hebt en dat je geen woorden hebt zonder klinkers want bij ons zijn dat dan gewoon geen woorden dus dat ik het ook heel moeilijk kan uitspreken, die dingen heb je dan wel.

NN: En wordt dat dan ook klassikaal gedaan dan?

K: Ja gewoon in een gesprek dan, dat is niet echt iets net zoals het in de praat te pas komt zeg maar dat je het eventjes erover hebt dat je dan zulk soort dingen wel benoemt.

NN: En doen jullie ook bijvoorbeeld aan het echt visueel maken, dus bijvoorbeeld posters maken met verschillende talen?

K: Nee eigenlijk niet

NN: En zitten er volgens jou ofwel voordelen of wel nadelen aan meertaligheid?

(...)

K: Ik denk dat ze best wel daar voordelen aan hebben.

NN: Zou je daar een voorbeeld van kunnen geven?

K: Ja ik heb een Indiaas meisje en dat spreekt ook Engels, Engels thuis en ook haar eigen taal, dus die spreekt en Engels en Indiaas maar dat heeft een andere naam, weet niet wat dat is, maar ze spreekt ook Nederlands, dus ze kan op vele manieren, ja ik denk dat meertaligheid wel een voordeel is.

NN: Welke taal stimuleren jullie om thuis te gebruiken?

K: Nou dat stimuleren we niet echt, we gaan niet echt zeggen van ga nou Nederlands leren, want als je tegen die ouders zegt van je moet thuis Nederlands spreken maar het kind leert het heel gebrekkig dan hebben we hier weer de nadelen daarvan dus het is gewoon niet handig dus ga maar gewoon thuis in je eigen taal en dan leren ze gebroken Nederlands van, dan leren ze het ook fout, dan leren ze lidwoorden fout, dan leren ze heel veel dingen dat je denkt van ja daar schieten ze niet heel veel mee op. Je kan het dan beter gewoon op school horen en goed leren en thuis dan maar weer overschakelen op de andere taal. Wat ik wel vind is dat een aantal ouders heel gemakzuchtig zijn met het in ieder geval proberen te leren. (...) Dat ik denk je vraagt het van je kinderen maar zelf doe je het totaal niet, je bent totaal functioneer je in deze maatschappij, je bent je loopt in Nederland, maar je eist het van je kind maar zelf doe je het niet, en dat vind ik wel een, vind ik eigenlijk niet kunnen, vind ik eigenlijk dat je ook wel een beetje je best moet gaan lopen doen, en of je het altijd moet gaan spreken met elkaar nou dat hoeft van mij ook niet, dan leren ze het misschien toch weer fout want ja heel veel oudergesprekken voer je toch nog gewoon steeds in het Engels. En dat vind ik dan weer lastig omdat ik mijn Engels is redelijk maar ik kan niet altijd een goed woord vinden om te zeggen wat ik nou eigenlijk bedoel. Dus ja lastig soms.

NN: (...) Hoe wordt er omgegaan met ouders die niet of niet genoeg Nederlands spreken?

K: Ja die vragen dan zelf of het gesprek in het Engels kan.

NN: Want ze spreken wel altijd genoeg Engels?

K: Ook niet altijd en anders nemen ze altijd iemand mee die het voor hen vertaalt.

NN: Dus jullie maken niet zelf gebruik van tolken?

K: Nou als ze niemand hebben dan moeten ze toch wel zelf een tolk regelen, dat gaan wij niet doen.

NN: En worden de kinderen wel eens meegenomen?

K: Ja ook wel eens als tolk, dat is eigenlijk voor kinderen heel vervelend, het gaat over hen, het gaat over hun prestaties en dan moeten ze zelf gaan vertalen wat daarover gezegd wordt en dat vind ik eigenlijk niet kunnen, er moet een derde persoon bij zitten vind ik eigenlijk.

NN: Welke taal hebben de brieven die mee worden gegeven aan de ouders?

K: In het Nederlands en ook meteen erachteraan vertaald in het Engels.

(...)

NN: En zijn er ook ouderavonden of middagen voor ouders?

K: Er zijn algemene ouderavonden meestal aan het begin van het schooljaar, waarin uitleg gegeven wat we hier allemaal aan het doen zijn, dan hebben we natuurlijk de voortgangsgesprekken, adviesgesprekken (...)

En ze kunnen langskomen of bellen of mailen ze hebben ons telefoonnummer (...) Maar daar maken ze niet altijd gebruik van maar het is wel handig, ze hebben in ieder geval allemaal ons telefoonnummer.

NN: En die middagen aan het begin van het jaar, die algemene, worden die dan ook in het Engels gedaan, of in het Nederlands?

K: Nee die doen we in het Nederlands want we hebben zoveel te vertellen dat dat gewoon heel lastig is om dat ook allemaal erachteraan nog in het Engels te vertalen dan ben je heel lang bezig dus wij raden dan eigenlijk ouders altijd aan om wel te komen maar hebben ze er helemaal niks van begrepen komen ze nog een keer apart. En dan doen we het in het Engels.

NN: En worden de ouders verder nog betrokken in het onderwijs of stimuleren jullie ouderbetrokkenheid?

K: Ik ben niet zo heel erg van de ouderbetrokkenheid.

NN: Waarom?

K: Ik vind het heel goed als de ouders betrokken zijn maar dan wel graag op de positieve manier, en niet op de manier dat ze alles zo ongeveer wegvegen van kinderen, als de kinderen teleurstellingen, iets niet hebben geleerd, dat ouders dan weer komen om te zeggen van ja maar ze waren of ze hadden, daar heb ik geen zin in, dus het moet positief zijn maar niet voor flauwekul (...) dus dat doen we eigenlijk, tenminste ik ben er altijd een beetje allergisch voor, we noemen het ook wel eens curlingouders die alles wegvegen voor die kinderen, dat is niet de bedoeling, kinderen moeten ook maar soms hun neus stoten (...) De ouders die soms nog een keer apart langskomen zijn vaak de ouders die gewoon willen weten hoe het nou met hun kind gaat en dat is gewoon de pure betrokkenheid en dat is altijd welkom.

NN: Krijgen de kinderen ook Engels les?

K: Ja

NN: En vanuit welke taal wordt dat gedaan dan?

K: Ik denk vanuit het Nederlands, we hebben een Engels dia+ methode en dat gaat eigenlijk wel veel het is allemaal Engels eigenlijk.

NN: Dus eigenlijk gewoon een beetje onderdompeling in het Engels?

K: Ja dat wordt wel gedaan, ik geef het zelf niet dat geeft [docent B]. We hebben afgesproken taken. (...)

NN: Nou dat waren eigenlijk de vragen dus dan heb ik nog een aantal praktijksituaties, ik heb gewoon een soort voorbeelden opgesteld, en ik ben eigenlijk benieuwd dat als dat zou gebeuren hoe je daarop zou reageren en of het mag.

NN: Stel je hebt een aantal leerlingen in de klas met dezelfde thuistaal, een van de leerlingen begrijpt een opdracht niet en hoe vaak je het ook uit legt in het Nederlands, het lijkt niet binnen te komen. Een van de leerlingen met dezelfde thuistaal die stelt voor van mag ik het uitleggen in de thuistaal, zou dat mogen?

K: Prima, het gaat erom dat ze dingen snappen en de opdracht moet dan uiteindelijk uitgewerkt worden in het Nederlands maar ze moeten wel weten wat ze aan het doen zijn. Nou komt dat moet ik zeggen niet zo heel vaak voor, zo langzamerhand zijn we wel zo ongelofelijk door de wol geverfd dat we op elke mogelijke manier kunnen uitleggen, dat het toch binnenkomt, dat je vraagt heb je het begrepen, leg je het toch weer anders uit, we hebben er de tijd voor er zit geen tijdsdruk achter, we gaan niet een uurtje taal, uurtje rekenen, uurtje lezen doen we allemaal niet, wat we uit willen leggen leggen we uit, wordt het niet gesnapt gaan we nog een keer en nog een keer, alle kanten gaat het op.

NN: Stel je hebt een opdracht in groepjes uitgelegd en ze gaan met zijn allen aan de slag, na 10 minuten hoor je een aantal leerlingen praten in de thuistaal, sta je dat toe, hoe ga je daarmee om?

K: Ja dan vraag ik wel of het noodzakelijk is, of het nodig is of de opdracht, vraag ik me af of het nodig is of het nodig is dat ze dat in hun thuistaal moeten gaan doen, omdat ze dan de opdracht misschien niet begrepen hebben, maar echt gewoon dat praten in een andere taal ja tijdens een opdracht ja daar heb ik toch iets meer moeite mee moet ik zeggen.

NN: En hoe zorg je ervoor dat je weet of ze met de opdracht bezig zijn als je zelf de taal niet spreekt?

K: Dat weet ik dan niet, dus vandaar dat ik dan ook zeg van dan weet ik niet wat je aan het doen bent, en je merkt het eigenlijk wel heel snel aan hun lichaamstaal, als ze niet bezig zijn met een opdracht maar gewoon bezig zijn met dingen uit te wisselen van privé-zaken zeg maar, dat heb je toch wel heel snel door, ook ervaring is dat.

NN: Bij het bespreken van een opdracht gebruikt een leerling per ongeluk zijn thuistaal en lijkt zich daar erg voor te schamen, hoe ga je daarmee om?

K: Zeggen dat ze zich daar niet voor hoeven te schamen, dat ik dat wel snap dat ze dat doen, absoluut niet willen dat anderen daar lol om hebben dus er wordt niet gestraft nee.

NN: Na de pauze loop je door de gang en een groepje kinderen uit de klas staat in die gang en die is met zijn allen de thuistaal aan het spreken, zou dat mogen?

K: Dan zeg ik toch eigenlijk weer hetzelfde, gewoon in het Nederlands graag, want ook moet je dan toch ook gewoon blijven oefenen plus dat je ook weer anderen uitsluit en die weten ook niet waar jij het over hebt.

NN: Een leerling uit de klas begrijpt een opdracht niet wanneer het in het Nederlands wordt uitgelegd en iemand in de klas kan het wel uitleggen in het Engels, zou dat mogen?

K: Ja

NN: Leerlingen gebruiken tijdens het bespreken van een opdracht weer in groepjes Engels in plaats van Nederlands, zou dat mogen?

K: Ja het ligt eraan hoe moeilijk de opdracht is denk ik dan, kijk als het gewoon een opdracht is die uitgelegd is en niemand heeft daar meer een vraag over dan neem ik aan dat ze het ook gewoon allemaal in het Nederlands kunnen, dus dan maar toch gewoon Nederlands.

NN: Bij het klassikaal bespreken van een opdracht gebruikt een leerling een aantal Engelse woorden of zinnen omdat hij de Nederlandse woorden niet weet, zou dit mogen, hoe zou je daar dan mee omgaan?

K: Ja dat mag wel, dan vertaal ik het alleen gewoon in het Nederlands erachteraan, ik zeg van ja je weet denk ik niet wat het is maar dat is het woord in het Nederlands, dus dan ga ik het gewoon in het Nederlands erachteraan vertalen maar dat is ook gewoon een beetje het verengelsen van het Nederlands, daar heb ik dan soms wel een beetje moeite mee, alles is in het Engels, overal zijn Engelse termen voor, dan gaat toch wel een beetje mijn Nederlandse hart, ik ben erg voor het Nederlands toch wel.

NN: Een aantal leerlingen van de kopklas spreekt onderling Engels op het schoolplein, hoe ga je hiermee om?

K: Dan zeg ik er toch wel wat van, toch doen ze dat eigenlijk heel weinig. Als ze met elkaar gaan praten praten ze eigenlijk alleen maar toch hun moedertaal en er zijn heel veel kinderen die toch niet van oorsprong Engelstalig zijn (...) Het is toch niet hun taal waarin ze toch ook best veel makkelijk communiceren. Ja heb ik hier wel twee leerlingen die dat in het begin van het schooljaar wel heel veel deden (...) en dat zijn dus wel de kinderen waar die heel moeilijk in het Nederlands communiceren, dan helpt het Engels praten met elkaar helpt je dan niet verder, dus dan moet je toch hoe oefening is toch ook een oefening dus moet je toch proberen het gewoon met elkaar in het Nederlands te communiceren en als je heel vloeiend Engels praat dan ebt dat toch door in andere dingen, dus daar heb ik toch wel wat van gezegd, dat helpt je dan niet een stap vooruit, en dat is dan wel de bedoeling dat ze dat wel gaan halen.

NN: En gebruiken ze dan nu wel meer Nederlands nu je dat hebt gezegd?

K: Ja en de ene kan het dan wel aardig en de andere is toch nog steeds een moeilijke prater, spreekt wel Nederlands maar het komt er heel moeilijk uit, is geen vloeiende, geen vloeiend geheel, moet toch echt nog best behoorlijk nadenken, het zij zo.

NN: Dat waren eigenlijk alle dingen die ik wilde weten. Heb jij nog vragen of dingen die je zou willen toevoegen?

(...)

Bijlage C: Transcriptie interview DENISE

NN: Allereerst zal ik gewoon een aantal vragen stellen over de school en over hoe het een beetje in zijn gang gaat en daarna ben ik benieuwd naar een aantal praktijksituaties en die zal ik voorleggen en dan gewoon hoe jullie daarmee om zouden gaan als school of als leraar in de klas. En ook het zijn best wel wat vragen dus ik ga proberen zo snel mogelijk erdoor heen te gaan maar als je bijvoorbeeld specifieke voorbeelden hebt tijdens het beantwoorden van de vragen dan zou ik het heel fijn vinden als je die erbij noemt, want dat helpt mij erg.

D: Ja hoor helemaal prima, neem je tijd, dan doe ik dat ook.

NN: Nou allereerst wat de functie is van jou op school.

D: Ik ben taal coördinator, en dat houdt zoveel in dat ik alle taalprogramma's coördineer, niet alleen Nederlands maar ook alle andere vreemde talen. Maar ik moet wel heel eerlijk zeggen dat ik me wel heel erg richt op het NT2 gebeuren.

NN: en je was ook docent voor de klas toch?

D: Ja en ik ben docent NT2 ja.

NN: En wat voor leerlingen komen er in aanmerking voor de school?

D: Leerlingen die minimaal VMBO-T niveau hebben, dat is eigenlijk het enige criterium. De reguliere leerlingen worden gewoon via lotingsysteem geplaatst, en de NT2 leerlingen die komen via, wij hebben een samenwerkingsverband met het MUNDUS college, het MUDUS college is een ISK, daar hebben we een groep 0 waar alle leerlingen die daar binnen komen die hebben een 0 niveau en twee van onze docenten die geven daar ook les in die groep 0 en wat we doen we observeren die kinderen en aan de hand van ze krijgen twee intaketoetsen, een soort van intelligentietest en rekenen en wiskunde test en dan in combinatie met de observaties die wij doen proberen we in te schatten of ze een DENISE niveau hebben en als ze dat hebben zijn ze hier van harte welkom en als hun ouders dat ook willen.

NN: En dan vanuit die groep 0 kwamen ze geloof ik terecht in een soort taalklas

D: dan komen ze terecht in de taalklas inderdaad

NN: En dat werkt gewoon denk ik hetzelfde als een soort schakelklas

D: ja in principe wel behalve dat ze bij ons een jaar minder de tijd krijgen, wat dat betreft is dat een soort van harde voorwaarde dat je binnen een jaar, of in een jaar tijd, B1 niveau haalt zodat je uit kan stromen naar reguliere groep binnen onze school

NN: en alle leerlingen van die taalklas die zijn dus meertalig dan?

D: ja absoluut

NN: en welke talen spreken de docenten van de taalklassen

D: als ze lesgeven bedoel je

NN: nou gewoon in het algemeen

D: We spreken allemaal Nederlands en Engels, we hebben een paar docenten die redelijk goed Spaans spreken een paar docenten die redelijk tot heel goed Frans spreken en dan hebben we het wel een beetje gehad.

NN: en worden er in de klas ook meerdere talen gesproken.

D: Ja, wij hebben als eerste school in Amsterdam het predicaat taalvriendelijke school gekregen, wat zoveel inhoudt als dat je de moedertaal van leerlingen een prominente rol geeft, nou moet ik wel heel eerlijk zeggen dat we nog wel in ontwikkeling zijn daarin, we zijn heel erg aan het kijken hoe we dat nou kunnen inbedden in het programma ook echt, behalve dan wat we nu zeggen van je biedt kinderen de ruimte en probeer daar rekening mee te houden in je lessen en in je voorbereidingen, maar het heeft het is nog niet helemaal ingebed en dat is wel waar we naar toe willen, om daar structureel een plek aan te geven in het curriculum ook.

NN: en wordt er bij het lesgeven ook een bepaalde benadering aangehouden specifiek, of een methode?

D: Ja in de NT2 klassen hebben we de methode DISK, en DISK is een methode die thematisch werkt en daarbij worden alle vaardigheden dus spreken schrijven luisteren lezen komen daar aan bod en wij

gebruiken dat als leidraad en daarbij geven we ze extra grammatica en geven we ze eigenlijk alles extra omdat ze gewoon in een jaar tijd op niveau moeten zijn, maar DISK gebruiken we als leidraad

NN: wat zou de belangrijkste reden zijn voor de taalachterstand van de leerlingen, en zou je over taalachterstand kunnen spreken überhaupt? Diagnosticeren jullie een taalachterstand?

D: Kijk wij laten kinderen uitstromen op een moment dat ze een B1 niveau hebben, B1 niveau is gewoon je bent niet gelijk aan een native speaker dus die achterstand die is er altijd. Wat was je vraag verder?

NN: Ja of wat dan de belangrijkste reden zou kunnen zijn voor de taalachterstand

D: voor veel kinderen is het omdat ze in een Nederlandstaalarme omgeving zijn, veel kinderen geven aan dat er alleen Spaans wordt gesproken in de omgeving, of kinderen die hier in de buurt zitten dat er alleen Engels wordt gesproken in mijn omgeving, dus dat is vaak een reden waarom het gewoon minder vlot gaat dat er weinig contact met Nederlandstaligen is, dat is eigenlijk de voornaamste reden wel.

NN: En maar jullie diagnosticeren dus niet speciaal de kinderen

D: Nee

NN: En hoe zorgen jullie dan voor want je zei net dus dat je de talen dus positief wil benaderen in de klas hebben jullie nog andere manieren om voor een positief en veilig leerklimaat in de klas te zorgen

D: Sowieso geven we heel veel aandacht we doen heel veel met identiteit met culturele identiteit van de kinderen daar wij werken op school dat is dan weer het internationale programma daar werken we met entry en exit points waar iedere keer een ander thema, thema's als respect om een open deur in te schoppen maar ja weet je al die thema's worden vanuit eigen culturele identiteit van die kinderen, daar krijgen ze alle ruimte voor, dus dat hebben we en het is zo lastig om aan te geven wat we daar nou heel specifiek aan doen maar weet je gewoon sowieso het feit dat die kinderen in die taalklassen zitten, die taalklassen voelen heel veilig voor die kinderen, ze hebben een mentor waar ze heel veel les van krijgen, dus dat bied al een soort hou vast voor ze ja wij zorgen voor een zachte landing maar hoe we dat precies doen weet ik niet maar wel met veel ruimte en aandacht ook voor de cultuurshock die kinderen en ongeacht hun achtergrond of dat nou expat kinderen of vluchtelingkinderen of alles wat daartussen in zit hebben we daar bieden we veel aandacht aan.

NN: Hoe kan de leerkracht de leerlingen ondersteunen in de taalklas, hoe denk je dat dat zeg maar voor betekenisvolle taken zorgt of een veilig leerklimaat?

D: ik snap je vraag niet precies

NN: Nou hoe de leerkracht de leerlingen eigenlijk specifiek ondersteunt in het leren van het Nederlands, maken jullie bijvoorbeeld gebruik van betekenisvolle taken?

D: eigenlijk alleen maar, dat is zo fijn aan die taalklassen, dat je daar de ruimte voor hebt, dat je altijd betekenisvolle taken altijd voor context zorgt, altijd voor visuele ondersteuning, dat is in mijn ogen wat NT2 is, dat je altijd taalsteun biedt, en altijd context, dus daar zijn we alleen maar mee bezig eigenlijk.

(...)

NN: En maken jullie ook gebruik van dat de leerlingen andere leerlingen ondersteunen in de klas

D: Ja dat doen we ook inderdaad, weet je ook omdat de niveauverschillen vaak groot zijn, een kind wat aan het begin van een B1 traject staat en een kind wat aan het eind staat dat verschil is gewoon heel groot dus daar maken we gebruik van maar ook van die moedertaal ook van kinderen wat van ons bijvoorbeeld vaak mogen doen als je een les nieuwsbegrip doet dat ze ook bijvoorbeeld in hun eigen taalgroepje mogen samenvatten voordat ze dan weer de taal in het Nederlands verder gaan maken dus daar maken we zeker gebruik van.

NN: Spreken leerlingen thuis Nederlands?

D: nou over het algemeen vrij weinig, er zijn redelijk veel kinderen waarvan vader of moeder Nederlands is, die uit een gemengd huwelijk komen, en dan merk je ook echt gelijk het verschil ook als die kinderen hun hele leven ergens anders hebben gewoond merk je heel duidelijk het verschil, en vanuit het oogpunt van de taalvriendelijke school gaan wij ook niet teveel zeggen van nee je mag thuis niet want dat gebeurt echt wel eens op scholen dat ze zeggen van nee thuis moet je ook Nederlands praten en dat doen wij gewoon echt niet maar we proberen wel te zeggen van joh weetje probeer een baantje te vinden, kinderen die een bijbaan hebben maken ook een enorme boost ook altijd in het taalgebruik dus dat proberen we wel te stimuleren.

NN: En welke thuistalen zijn er over het algemeen in de klas aanwezig

D: Arabisch Spaans Braziliaans-Portugees Engels, denk dat dat de voornaamste talen zijn

NN: En de kinderen mogen dus wel gebruik maken van de thuistalen in de klas, en dat wordt dan voornamelijk gedaan vanuit taalgroepjes?

D: Ja, soms ook individueel, soms hebben we individuele verwerkingen, een tijdje terug hadden we een soort poëzie lesjes en dan mochten ze ook gewoon gedichtjes in hun eigen taal maken en dan later dan in het Nederlands

NN: Want van elke taal zijn wel meerdere leerlingen?

D: Over het algemeen wel ja

NN: Wordt de thuistaal wel eens stiekem gebruikt in de klas?

D: Ja dat gebeurt ook, en daar ontwikkel je een soort 6^e zintuig voor maar ja dat gebeurt

NN: En zouden leerlingen onvoldoende Nederlands krijgen als ze ook les zouden krijgen in de thuistaal of als ze onderling de thuistaal mogen gebruiken of denk je juist dat het heel erg bijdraagt?

D: Nee ik denk juist dat het heel erg bijdraagt, tot een betere en snellere verwerving van het Nederlands

NN: en op welke manier denk je dan?

D: Als kinderen zeker zijn in hun eigen taal en als kinderen zich gewaardeerd voelen in hun eigen taal, ik denk dat dat gewoon echt motiverend werkt om een andere taal te leren en ja gewoon iets heel simpels weet je wel als een kind wat al wat verder is iets kan vertalen voor een ander kind, een heel simpel voorbeeld maar dat is wel echt helpend.

NN: En vind jij of vindt de school het belangrijk om de thuistaal te behouden of zou het Nederlands leren ten koste mogen gaan van die thuistaal?

D: Nee dat is niet wat we nastreven zeg maar, ook omdat we een taalvriendelijke school zijn, en omdat we en internationale school zijn, we zijn geen doorsnee Nederlandse school, en wij vinden de culturele identiteit van een kind waar een taal bij hoort vinden we heel belangrijk dat ze dat behouden en dat is ook waarom het hier zo leuk is maar snap je iedereen kan wel redelijk zichzelf zijn denk ik en daarboven op zeggen we maar we zijn ook een school in Nederland dus je moet je ook kunnen redden in het Nederlands.

NN: En wat zijn effecten van het straffen van het gebruik van de thuistaal in de klas?

D: Ik denk dat kinderen zich daardoor gefrustreerd kunnen gaan voelen en er is een punt dat dat namelijk echt de enige taal is die je kunt gebruiken zolang die andere taal nog niet zodanig ontwikkeld is dat je je daarin kan uitdrukken ja als je dat gaat verbieden dat lijkt mij heel frustrerend, ik denk dat dat alleen een heel demotiverend effect vanuit gaat.

NN: Hoe wordt er met meertaligheid om gegaan in de klas, hebben jullie het visueel in de klas ook bijvoorbeeld?

D: Ja dat willen we wel meer gaan doen nu we officieel een taalvriendelijke school zijn willen we dat ook veel meer zichtbaar gaan maken (...) er zijn nog niet veel dingen zichtbaar, wel heel veel dingen in het Engels dat wel maar nog niet in al die moedertalen zeg maar.

NN: En zitten er volgens jullie of volgens jou voordelen en nadelen aan de meertaligheid, zou je die kunnen scheiden of een paar voorbeelden kunnen noemen, of niet?

D: Ik zat even over nadelen na te denken maar nadelen zou ik niet zo een twee drie behalve dat stiekeme maar weet je dat hoort er ook een beetje bij en voordelen vind ik dat kinderen doordat ze hun eigen identiteit kunnen bewaren met meer zelfvertrouwen in een klas zitten dat vind ik een voordeel en wat ik daarnet al zei het verwerven van het Nederlands gaat echt sneller als je ook gebruik kunt maken van die moedertaal voor wat betreft de ouders dat is ook die ouders die spreken vaak veel slechter Nederlands dan die kinderen hier op school en als je die moedertaal hier toestaat dan is die drempel voor die ouders ook niet zo hoog, dus dat vind ik daar wel de voordelen van.

(...)

NN: En als je zou kijken naar subtractieve of additieve meertaligheid zou je dan kunnen zeggen dat er op deze school meer additieve meertaligheid is?

D: ja ik denk dat je zou kunnen zeggen dat er meer additieve meertaligheid is behalve dat we dus niet super veel doen aan het verder ontwikkelen van de moedertaal.

(...)

NN: En zou de thuistaal dan goed genoeg ontwikkeld zijn om die te kunnen gebruiken in het onderwijs?

D: Hoe bedoel je?

NN: Als je bijvoorbeeld een Spaanstalige leerling, een leerling die thuis alleen Spaans spreekt, zou dat goed genoeg ontwikkeld zijn om dan ook op school te kunnen gebruiken?

D: Ja dat denk ik wel, ja over het algemeen wel, heeft natuurlijk ook echt wel te maken met het niveau van de kinderen wat we hier hebben omdat dat minimaal VMBO-T niveau hebben is dat over het algemeen redelijk tot goed ontwikkeld.

NN: En dan je ging er net al zelf heel even kort op in, maar ik wil het ook nog even over de ouders hebben, want hoe wordt er omgegaan met ouders die geen of niet genoeg Nederlands spreken?

D: Ja wat we doen, we hebben hulptroepen hier op school, we hebben Arabischsprekende collega's, we hebben Spaanssprekende collega's, we hebben Franssprekende collega's, nouja zo hebben we wel wat in huis en als we het zelf niet in huis hebben dan bellen we bijvoorbeeld met een tolktelefoon, het ouderwetse handen en voetenwerk komt ook echt nog wel eens voor tijdens een ouderavond als er opeens een ouder tegenover je zit. Kinderen worden vaak meegenomen om te tolken, vinden we zelf niet altijd fijn en niet omdat we geheimen hebben over die kinderen maar omdat we vinden dat een kind geen tolk is maar gebeurt natuurlijk wel dat is eigenlijk hoe we ons een beetje redden.

NN: Welke taal hebben de brieven die mee worden gegeven aan de kinderen?

D: Engels en Nederlands

NN: Zijn er ook middagen of avonden voor de ouders, ouderavonden of ouderbijeenkomsten die worden georganiseerd?

D: In het kader van taal bedoel je?

NN: In het kader van algemeen

D: Ja zeker en dan spreken we ook Nederlands en Engels

NN: En dat is dan gewoon met de ouders samen of individueel of?

D: verschillend, er zijn algemene ouderavonden en klankboordsessies noemen we dat en dan kunnen ouders reageren op thema's die spelen en dat is algemeen en dat is voor iedereen en we hebben natuurlijk de tien minutengesprekken rondom de rapporten en dat is dan individueel

NN: En worden de ouders verder nog betrokken in het onderwijs of stimuleren jullie ouderbetrokkenheid?

D: In het VO is dat wat minder dan in het BO en in het BO zijn de ouders heel nauw betrokken bij de dingen en voor de ouders van het BO worden er ook NT2 lessen gegeven

(...)

NN: En ik las dat alle kinderen ook in de taalklassen ook Engels kregen, vanuit welke taal wordt dat dan gedaan, zeg maar wordt dat gedaan vanuit de thuistaal of vanuit het Nederlands of kunnen de meeste leerlingen al zo goed Engels dat er alleen Engels wordt gesproken in die Engels lessen?

D: Nee voor sommigen is dat echt totaal nieuw, het wordt vanuit het Nederlands wel aangeboden.

NN: Nou dat waren mijn vragen en vervolgens heb ik dus een aantal praktijksituaties opgesteld en ik ben gewoon benieuwd hoe je daarop zou reageren. Stel je hebt een aantal leerlingen in de klas met dezelfde, een van de leerlingen begrijpt een opdracht niet en hoe vaak je het ook uit legt in het Nederlands, het lijkt niet binnen te komen. En jij zelf spreekt die thuistaal niet, en een leerling zou aanbieden om het uit te leggen in de thuistaal, hoe zou je daar?

D: Geen enkel probleem, dat doen we echt vaak, ja

NN: Stel je hebt een opdracht in groepjes uitgelegd en de leerlingen zijn zelfstandig aan de slag gegaan, na 10 minuten hoor je een aantal leerlingen overleggen in de thuistaal, zou je dat toestaan, hoe ga je daarmee om? Als je dus de taal zelf niet spreekt hoe weet je dan dat ze met de opdracht bezig zijn?

D: Dat weet je nooit zeker, ik spreek zelf redelijk Spaans en Frans dus ik versta veel, nee dat weet je nooit zeker, in sommige gevallen vraag ik of het noodzakelijk is dat het in de thuistaal, kijk ik geef bijvoorbeeld les aan het B1 niveau, waar ze zich echt meer dan redelijk kunnen redden in het Nederlands, dus ik vraag of het noodzakelijk is en soms is het ook noodzakelijk want dan geven ze aan dat ze een bepaalde term niet kennen en dan zijn ze bezig met het vertalen van die term ofzo dan vind ik het prima, als het niet noodzakelijk is dan zeg ik wel dat ze het in het Nederlands moeten doen.

NN: Bij het bespreken van een opdracht gebruikt een leerling per ongeluk zijn thuistaal en lijkt zich daar erg voor te schamen, hoe ga je daarmee om?

D: Ja ik zou duidelijk proberen te maken dat dat geen punt van schaamte hoeft te zijn en nee ik kan me ook bijna niet voorstellen want het gebeurt hier ook wel vaak en kinderen vinden het ook leuk als ze woorden van elkaar, dan zeg ik he jongens straks spreken jullie nog eerder Spaans dan dat jullie Nederlands spreken, dus ja ik kan het me moeilijk voorstellen dat er een situatie is dat een kind zich daarvoor zou schamen omdat het bij ons redelijk vaak voorkomt. En dat een kind iets zegt en dan vult een ander het wel weer aan in het Nederlands.

NN: In de pauze loop je door de gang langs een groepje kinderen uit de klas en je hoort ze samen hun thuistaal spreken, zou dat mogen?

D: Ja dat mag hier

NN: Wordt ook gewoon gedaan door de kinderen?

D: Ja, wat dat betreft zijn we een internationale school en dat is juist als je hier door de gang loopt dan hoor je alles en dat is ook wat we zeggen wat we belangrijk vinden dat ze een soort van culturele identiteit mogen behouden en er ook trots op mogen zijn en ze mogen ook bij elkaar hangen en natuurlijk zeggen we ook wel eens van jongens zoek ook een keer iemand anders op en dat proberen we ook te stimuleren maar het mag en het kan allemaal.

NN: En heb je het idee dat kinderen die één thuistaal spreken meer met elkaar optrekken?

D: Ja zeker, alle Spaanstalige kinderen weten elkaar haarfijn te vinden, vooral de Spaanstalige en dan maakt het eigenlijk niet zoveel uit waar ze vandaan komen of ze uit Zuid-Amerika of Spanje, dat maakt allemaal niet zoveel uit die weten elkaar heel snel te vinden.

NN: Leerlingen gebruiken tijdens het bespreken van een opdracht in groepjes Engels in plaats van Nederlands, zou je dat toestaan of hoe ga je daarmee om?

D: Ja dat vind ik altijd wel een beetje een ingewikkelde want ik weet, ja liever Nederlands zeg ik altijd.

NN: Bij het klassikaal bespreken van een opdracht gebruikt een leerling een aantal Engelse woorden of zinnen omdat hij de Nederlandse woorden niet weet, zou dit mogen?

D: Ja dat mag wel, maar ik laat dan probeer ik wel met de hele klas, wat ik net ook zei weetje het mag, maar we kijken wel altijd naar de juiste Nederlandse formulering ook.

NN: Een aantal leerlingen uit de klas spreekt onderling Engels op het schoolplein, zou dat dan?

D: Ja dat mag

NN: Nou dat waren alle dingen.

(...)

Bijlgae D: Codeboom

